

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra andragogiky a managementu vzdělávání

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Komparace regionálních rozdílů v dlouhodobých záměrech rozvoje
vzdělávání Jihomoravského a Moravskoslezského kraje

Comparison of regional differences in long-term plans for the development
of education in Jihomoravsky and Moravskoslezsky region

Jan Ondroušek

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D., MBA

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Management vzdělávání

2020

Odevzdáním této diplomové práce na téma Komparace regionálních rozdílů v dlouhodobých záměrech rozvoje vzdělávání Jihomoravského a Moravskoslezského kraje potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 30. 4. 2020

Poděkování:

Děkuji panu prof. PhDr. Jaroslavu Veteškovi, Ph.D., MBA za profesionální vedení a za poskytnuté rady při zpracování této diplomové práce.

Dále bych chtěl poděkovat RNDr. Haně Slobodníkové, vedoucí oddělení vzdělávání odboru školství Krajského úřadu Jihomoravského kraje a Ing. Šárce Kadlecové, vedoucí oddělení rozvoje vzdělávání odboru školství, mládeže a sportu Moravskoslezského kraje za poskytnutí rozhovorů a zkušeností z tvorby Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Jihomoravského kraje a Moravskoslezského kraje.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá komparací regionálních rozdílů v dlouhodobých záměrech rozvoje vzdělávání v uvedených krajích. Teoretická část začíná vymezením klíčových pojmů vztahujících se ke vzdělávací politice, dále se věnuje legislativnímu rámci pro tvorbu dlouhodobých záměrů a návaznosti těchto dokumentů na celostátní a evropské strategické dokumenty ve vzdělávání. Ve výzkumné části jsou analyzovány oba dokumenty, jejich logická provázanost a návaznost na celostátní strategické dokumenty a výstupy jednotlivých částí. Podstatná část je zaměřena na komparaci obou dokumentů a jejich vliv na rozvoj vzdělávání v daném regionu. Závěr diplomové práce shrnuje formu, výstupy a odlišnosti obou dokumentů jak vzájemně, tak i ve vztahu k národním strategickým dokumentům ve vzdělávání.

V práci jsou použity metody kvantitativní a kvalitativní obsahové analýzy, teoreticko-empirická metoda, analýza dokumentů.

KLÍČOVÁ SLOVA

vzdělávací politika, strategické dokumenty ve vzdělávání, komparace, Jihomoravský kraj, Moravskoslezský kraj, dlouhodobý záměr, kvalitativní a kvantitativní výzkum, obsahová analýza

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the comparison of regional differences in long-term plans of education development in these regions. The theoretical part begins with the definition of key terms related to education policy, then with the legislative framework for the creation of long-term plans and links these documents to national and European strategic documents in education. In the research part are analyzed both documents, their logical interconnection and relation to national strategic documents and outputs of each part. The main part is focused on the comparison of both documents and their influence on the development of education in the given region. The conclusion of the thesis summarizes the form, outputs and differences of both documents both in relation to national strategic documents in education.

There are used methods of quantitative and qualitative content analysis, theoretical-empirical method, document analysis.

KEYWORDS

educational policy, strategic documents in education, comparison, South Moravian Region, Moravian-Silesian Region, long-term intention, qualitative and quantitative research, content analysis

Obsah

Úvod.....	9
1 Problematika a význam vzdělávací politiky.....	11
1.1 Obecná teoretická východiska.....	11
1.2 Definice vzdělávací politiky.....	12
1.3 Principy vzdělávací politiky.....	14
1.4 Účastníci vzdělávací politiky.....	16
1.5 Vzdělávací politika Evropské unie.....	20
1.6 Obsahová analýza dokumentu.....	24
2 Strategické dokumenty ve vzdělávání.....	27
2.1 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020.....	28
2.2 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020.....	29
2.2.1 Strategie rozvoje regionálního školství.....	29
2.2.2 Financování regionálního školství.....	30
2.3 Strategie digitálního vzdělávání.....	31
3 Komparace dlouhodobých záměrů vzdělávání.....	33
3.1 Stanovení výzkumného problému.....	33
3.2 Vymezení objektu šetření.....	34
3.3 Struktura a třídění oblastí obsahové analýzy.....	34
4 Komparativní analýza vybraných ukazatelů.....	36
4.1 Zdůvodnění výběru konkrétních krajů pro porovnání.....	36
4.2 Základní popis dlouhodobých záměrů.....	40
4.2.1 Dlouhodobý záměr Jihomoravského kraje.....	41
4.2.2 Dlouhodobý záměr Moravskoslezského kraje.....	42

4.2.3 Shrnutí.....	43
4.3 Porovnání demografických ukazatelů.....	44
4.3.1 Věková skupina 3-5 let (MŠ).....	46
4.3.2 Věková skupina 6-14 let (ZŠ).....	47
4.3.3 Věková skupina 15-18 let (SŠ).....	49
4.3.4 Shrnutí.....	50
4.4 Struktura středního vzdělávání.....	51
4.4.1 Gymnaziální vzdělávání.....	51
4.4.2 Střední odborné vzdělávání.....	56
4.4.3 Shrnutí.....	63
4.5 Trh práce a struktura zaměstnanosti.....	64
4.5.1 Trh práce.....	64
4.5.2 Nezaměstnanost.....	67
4.5.3 Shrnutí.....	69
4.6 Porovnání prioritních oblastí rozvoje.....	69
4.6.1 Jihomoravský kraj.....	70
4.6.2 Moravskoslezský kraj.....	71
4.6.3 Shrnutí.....	72
4.7 Financování regionálního školství.....	73
4.7.1 Shrnutí.....	75
4.8 Rozhovory s osobami odpovědnými za tvorbu dlouhodobých záměrů.....	76
4.8.1 Jihomoravský kraj.....	77
4.8.2 Moravskoslezský kraj.....	78
4.8.3 Shrnutí.....	81
Závěr.....	82
Seznam použitých informačních zdrojů.....	84

Seznam tabulek.....	87
Seznam grafů.....	88
Seznam použitých zkratk.....	89
Přílohy.....	90
.....	91

ÚVOD

Vzdělávací politika je jednou z významných politik uskutečňovaných na národní úrovni. Je jednou z politik, která zůstala plně v kompetenci národních států a Evropská unie v této politice plní jen doplňkovou roli a to zejména koordinační a roli poskytovatele zdrojů.

Vzdělávací politika se realizuje na mnoha úrovních od nejnižší úrovně v podobě školy nebo dokonce třídy až po národní úroveň, kterou uskutečňuje ministerstvo.

Vzdělávací politiku ovlivňuje celá řada aktérů, kterými jsou zejména politici, úředníci, učitelé, ale i rodiče, žáci a odborná veřejnost. Vzdelávací politika bývá často na okraji zájmu politiků a to z důvodu, že realizace opatření často přesahuje volební období daného politika a výsledky započatých změn pak často „sklízejí“ jiní. Dalším důvodem je, že nalezení konsensu ve vzdělávací politice je téměř nemožné a jakékoliv opatření bude podrobeno kritice v médiích buď ze strany odborné veřejnosti nebo učitelů nebo žáků nebo rodičů. V konečném důsledku je prosazení změn velmi obtížné a často dříve než vůbec může dojít k vyhodnocení zavedených opatření, jsou tato opatření revidována a rušena (jako příklad může posloužit aktuální diskuse o povinné maturitě z matematiky, která byla v minulosti i přes odpor některých skupin do systému prosazena a nyní to vypadá na její zrušení).

Dalším často diskutovaným tématem vzdělávací politiky je autonomie školství v České republice, která je jednou z největších na světě. Vzdelávací politiku v konečném důsledku realizují školy, potažmo jejich ředitelé a to poměrně nezávisle nejen na centrální úrovni, ale i na úrovni zřizovatelů.

Ministerstvo a krajské úřady mají podle školského zákona povinnost zpracovávat v pravidelných 4 letých cyklech Dlouhodobé záměry vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy. Kraje tvoří své dlouhodobé záměry na základě celostátního dlouhodobého záměru, který zpracovává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Záměry ovlivňují Tyto dlouhodobé záměry slouží pro rozvoj vzdělávání v příslušném kraji a výrazně ovlivňují směřování vzdělávání od předškolního po vyšší odborné.

Cílem práce je obsahová analýza Dlouhodobých záměrů vzdělávání a jejich komparace. Komparace bude zpracována pro celé dokumenty v jejich jednotlivých logických částech.

V první části práce se věnuji problematice a popisu vzdělávací politiky, její definici, principům a účastníkům. Dále také popisuji vzdělávací politiku Evropské unie a věnuji se teorii obsahové analýzy dokumentů, která je předmětem mé práce. V navazující části shrnuji základní strategické dokumenty České republiky ve vzdělávání a stručně popisuji jejich obsah.

Ve výzkumné části práce se podrobně věnuji dlouhodobým záměrům rozvoje vzdělávání dvou vybraných krajů. Tento výběr nejdříve zdůvodňuji a následně oba dokumenty podrobně analyzuji a srovnávám podle jednotlivých ukazatelů. Analýzu a komparaci každé jednotlivé logické části shrnuji.

V závěru práce se věnuji celkovému shrnutí obsahové analýzy a komparace obou záměrů.

1 PROBLEMATIKA A VÝZNAM VZDĚLÁVACÍ POLITIKY

1.1 Obecná teoretická východiska

Než se pustíme do definice pojmu vzdělávací politiky a probereme ho z různých pohledů a definicí obsažených v odborné literatuře, věnujme se nejdříve slovu politika. Toto slovo je překladem anglického slova *policy*, ale v anglickém jazyce se vyskytují minimálně další dvě slova, která vyjadřují nebo by mohla být překládána jako politika a to jsou *politics* a *polity* (Fiala a Schubert, 2000). Tyto tři pojmy definuje slovník politického marketingu¹ takto:

Polity – formální, institucionální nastavení politiky. Popisuje ideje a ideologie, které se staly základem pro institucionální charakter politického systému. Polity nastavuje hranice politického prostoru, v němž dochází k uskutečňování vlastní politiky – jedná se tedy o jednací rámec politiky či určení podmínek, za kterých se politika uskutečňuje. V rámci polity dochází k regulaci vztahů mezi mocí výkonnou, zákonodárnou a soudní.

Politics – procesní, dynamická dimenze politiky. Popisuje činnost, jejímž prostřednictvím lidé mění, udržují a tvoří obecná pravidla, podle kterých se řídí společnost. Politics označuje politický střet, ze kterého vzejdou vítězové i poražení. Aktéry soubojů se mohou stát strany, jednotliví politici i státy nebo jiné entity.

Policy – obsahová dimenze politiky. Popisuje politická opatření nebo nastavené linie. Jedná se o formální rozhodnutí veřejných orgánů, tedy výstupy vládnutí.

Vidíme, že tyto tři pojmy nevyjadřují totéž a že každý z nich vytváří jistou dimenzi. Tyto tři dimenze² (Veselý, 2013) tvoří společně politiku jako takovou a tedy i vzdělávací politiku. Pro zjednodušení si to může představit tak, že *polity* tvoří základ (např. u nás doba před rokem 1989 a po roce 1989). Obecně jak je systém nastaven a v čem se politika pohybuje. *Politics* je pak vlastně „souboj“ politických stran, názorů a směřování systému. A konečně *policy* je tou náplní politiky, ta samotná realizace myšlenek, proudů a směřování těch, kteří aktuálně politiku tvoří, kteří jsou u moci. U vzdělávací politiky se tato trojdimenzionálnost projevuje výrazně. Veselý dále zdůrazňuje, že první dvěma dimenzemi se v reflexi vzdělávací politiky v České republice nikdo významně nezabýval,

¹ <http://politickymarketing.com/glossary/polity-politics-policy>

² Veselý, 2013, str. 280-282

i když obě tyto dimenze mají na vzdělávací politiku podstatný vliv. Zmiňuje významnou změnu systému, kdy došlo ke zrušení školských úřadů jako prodloužené ruky Ministerstva školství vykonávající státní správu a vznik krajských úřadů, které v současné době tuto státní správu vykonávají. Tato změna vyvolala vlnu slučování škol v prvních dvou volebních obdobích krajských zastupitelstev. V poslední době je naopak významně skloňována potřeba odborného a učňovského školství. Jedním z důležitých aspektů je také postavení ředitelů škol a autonomie celého systému.

1.2 Definice vzdělávací politiky

Stejně jako u většiny pojmů i zde můžeme v odborné literatuře najít několik definic. Shrňme je v následujících bodech:

1. „*Vzdělávací politika je odvětví pedagogického zkoumání zabývající se řízením vzdělávacího systému nebo vzdělávací instituce a politickým myšlením ovlivňující jejich vývoj.*“ (Kalous, 1997, str. 6)
2. „*Vzdělávací politika je souhrn formálních i neformálních pravidel, norem a praktik, které řídí a ovlivňují jednání jednotlivců a institucí v oblasti vzdělávání.*“ (Kalous, Veselý, 2006)
3. „*Vzdělávací politika je odborná činnost vytvářející základní strategie pro plánování, hodnocení, budoucí rozvoj vzdělávací soustavy na celostátní úrovni. Zahrnuje též rozhodnutí o financování vzdělávací soustavy; skladbě a pluralitě školství, přístupnosti vzdělávání, legislativních základech vzdělávací soustavy.*“ (Průcha, 1995, str. 272)

Na **vzdělávací politiku** můžeme pohlížet také jako na **vědní obor**. Andragogický slovník (Průcha, Veteška, 2012, str. 273) definuje vzdělávací politiku jako vědní obor, který zkoumá, jak mocenské instituce (zejména politické strany) působí na rozhodovací procesy ve vzdělávání. Současně také analyzuje a objasňuje rozpory mezi proklamovanými rozhodnutími o vzdělávání a uskutečňování cílů a záměrů ve vzdělávací praxi. Tímto rozměrem vzdělávací politiky jako vědního oboru naplňuje význam a dimenzi slovy *policy*. Andragogický slovník dále zmiňuje, že teorie vzdělávací politiky je v České republice zatím rozvinuta nedostatečně.

Další definicí můžeme najít opět v knize Kalouse³, kde vymezuje vzdělávací politiku jako:

„principy, priority a metody rozhodování vztahující se k uplatňování společenského vlivu na vzdělávání. Toto rozhodování zahrnuje strategické záměry rozvoje vzdělávání, legislativní rámec činnosti vzdělávacích a vzdělávaných subjektů, způsob financování, vymezování vzdělávacích cílů a obsahů, stimulování a ovlivňování činnosti vzdělávacích subjektů a způsob jejich kontroly“.

Vzdělávací politika by tak měla plnit funkci, která zajistí dlouhodobost a udržitelnost vývoje školství a to bez ohledu na to, jak často se mění vláda a ministr školství. Aby mohla tuto funkci plnit, musí být:

„výsledkem konsensuálního nalezení základních postojů k problematice vzdělávání a výchovy, které by se mohly stát východiskem při řešení praktických problémů školské politiky“ (Brdek, 2004, str. 16)

Tento poslední požadavek je v České republice plněn jen velmi obtížně. Po roce 1989 se za 30 let vystřídalo celkem 21 ministrů (17 ministrů samostatné České republiky a 2 ministři v rámci československé federace) a ještě k tomu 2 členové vlády pověřeni řízením ministerstva po přechodnou dobu. Přičemž 4 roky ve funkci vydrželi jen dva ministři a to Eduard Zeman (v letech 1998 - 2002) a Petra Buzková (v letech 2002 – 2006). Z tohoto výčtu jasně vidíme, že někteří ministři nebyli v čele úřadu ani jediný rok. I ve standardním čtyřletém volebním období se změny ve vzdělávání realizují obtížně, natož v jakékoliv kratší době. Navíc není vzdělávací politika postavena na konsensuální shodě všech aktérů a často tak dlouho připravované změny nakonec nenajdou praktické naplnění v podobě schválených zákonů a jejich uvedení do praxe. Jako příklad z poslední doby může sloužit např. kariérní řád. Dalším z významných diskutovaných problémů poslední doby a jako důkaz nekonsensuální vzdělávací politiky je podoba státní maturity.

Mezi nejdůležitější problémy, které by vzdělávací politika měla řešit, patří⁴:

- 1. Vymezení vazby mezi vzděláváním, pracovní silou a ekonomickými faktory** – vzdělávací příležitosti by měly být v souladu s potřebami společnosti, vyžadující určitý typ kvalifikovaných odborníků.

³ Kalous, 1997, str. 6

⁴ Brdek, 2004, str. 17

2. **Zohlednění sociálního aspektu vzdělávacího systému** – jde o otázky řešící péči o děti předškolní a školního věku v době mimo vyučování (zájmové vzdělávání, základní umělecké vzdělávání, neformální vzdělávání a podobně), problémy vzdělávání menšin, integrace a inkluze dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.
3. **Vztah mezi všeobecným přístupem ke vzdělání a kvalitou výuky** - okruh otázek týkající se na jedné straně počtu absolventů středních škol s maturitou a vysokých škol a straně druhé snižování úrovně kvality vzdělávání na těchto stupních škol.
4. **Evaluační (hodnocení) pedagogického procesu** – systémy na srovnávání výsledků vzdělávání mezi školami (částečně k tomu účelu mohou sloužit výsledky státních maturit) nebo výsledky mezinárodních šetření (PISA) hodnotící úroveň vzdělávání v jednotlivých státech. Aktuálně neexistuje jednotný evaluační systém na národní úrovni.
5. **Problematika učitele a jeho vzdělávání** – problémy týkající se postavení učitele ve společnosti, jeho odborný růst a jeho odměňování a to nejen výše platu, ale také zohlednění kvality práce učitele a také například kariérní řád
6. **Problematika řízení školství s školního managementu** – patří sem průběžně diskutované otázky na míru autonomie školství, efektivního systému řízení (stát, kraje, obce, školy).
7. **Financování školství** – jako poslední, ale často velmi diskutovaná a důležitá oblast zabývající se nejen výší rozpočtu na vzdělávání, ale také prioritami ve financování vzdělávání.

1.3 Principy vzdělávací politiky

Vzdělávací politiky vychází vždy ze stejných principů. Mezi základní principy většiny současných vzdělávacích politik vyspělých států můžeme zařadit (Šatavová, 2010):

- **Princip rovnosti příležitostí ke vzdělání**

Rovnost v přístupu ke vzdělávání pro všechny občany je základním principem vzdělávací politiky. Jednotlivé státy tento princip uplatňují různými opatřeními. Často jde o vyrovnání socioekonomických předpokladů jednotlivých účastníků a to

například formou poskytování stipendií, příspěvků na bydlení (internáty, koleje), půjček na studium a podobně. Další skupinou opatření pro rovný přístup jsou úpravy budov pro handicapované, případně umožnění studia těmto osobám jiným způsobem než prezenčním.

Často diskutovaným opatřením jsou kvóty podle různých sociálních nerovností, tzv. pozitivní diskriminace. Je ovšem otázkou zda tyto kvóty nepůsobí opačným směrem. Správné nastavení těchto kvót nebývá vždy jednoduché.

- **Princip celoživotního vzdělávání**

Celoživotní vzdělávání by mělo lidem poskytovat možnost vzdělávat se ve všech obdobích života, od narození až do smrti, a dále poskytnout soulad mezi možnostmi člověka a jeho zájmy.

Celoživotní učení chápe veškeré učení jako nepřerušenu kontinuitu. Vysoce kvalitní a všeobecné vzdělávání pro všechny, od nejútlejšího dětství, je jeho základnou. Celoživotní učení by mělo zajistit, že se člověk „naučí učit se“ a to, že bude mít k učení pozitivní postoj (Veteška, 2010, str. 10)

- **Princip individualizace a diferenciac**

Principem individualizace rozumíme individuální přístup k potřebám vzdělávaných. V takovém přístupu je nutné vycházet z odlišných vstupních podmínek, schopností a celkových možností jednotlivých dětí a žáků. Tento princip je v současné době nejvíce uplatňován v oblasti společného vzdělávání, tzv. inkluze. Společné vzdělávání dětí, žáků a studentů v rámci hlavního vzdělávacího proudu je jednou z priorit Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Novela školského zákona garantuje s účinností od 1. září 2016 právo dětí na tzv. podpůrná opatření. Tato opatření pomohou překonávat jejich znevýhodnění – ať už se jedná o děti a žáky ze sociálně znevýhodněného a kulturně odlišného prostředí, děti a žáky zdravotně postižené a znevýhodněné, nebo žáky (mimořádně) nadané⁵.

Pro naplňování tohoto principu je také důležitá existence dostatečného množství oborů, různých stupňů a forem vzdělávání. Podstatným aspektem je také dobrá

5 Společné vzdělávání. Národní ústav pro vzdělávání [online]. Dostupné z www.nuv.cz/t/in

prostupnost vzdělávacího systému – tedy možností přecházet mezi školami a pokračovat ve vyšší úrovni vzdělávání všem typům vzdělávacích cest.

Princip diferenciacie je založen na myšlence, že stát není a nemůže být jediným poskytovatelem vzdělávání. Že musí existovat prostor pro působení dalších subjektů, kterými jsou soukromé školy, církevní školství a další školy založené na komunitních základech.

- **Princip internacionalizace**

Vzdělávací politika je do značné míry národní záležitostí, ale v poslední době se její záležitosti posouvají na mezinárodní úroveň. Například v zemích Evropské unie existuje výrazná potřeba nadnárodní koordinace, která je realizovaná prostřednictvím programů na podporu vzdělávání. Hlavním programem Evropské unie je program Erasmus+, který je Programu celoživotního učení (Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Grundtvig) a programu Mládež v akci, Jean Monnet a dalších.

1.4 Účastníci vzdělávací politiky

Účastníky nebo také subjekty (aktéry) vzdělávací politiky jsou (Kalous, 2006, str. 33-44):

- zvolení politici,
- školská administrativa,
- učitelé a jejich organizace,
- rodiče a jejich asociace,
- děti, žáci a studenti,
- církve,
- zaměstnavatelé,
- vzdělávací experti.

V moderním pojetí, zejména v managementu a marketingu, se můžeme setkat s pojmem *stakeholder*, který je do češtiny překládán jako „zainteresovaná strana“. Tedy kdokoliv,

kdo má zájem na výsledcích určité činnosti, kdokoli kdo přichází jakýmkoliv způsobem do kontaktu se vzdělávací institucí, kdo má na ni vliv.

Zvolení politici

Tuto skupinu můžeme rozdělit na dvě úrovně a to státní úroveň, kam patří prezident, premiér, ministři a hlavně zákonodárny sbor, tedy poslanci a senátoři. A druhá lokální úroveň, kam patří primátoři, starostové, hejtmani a obecní a krajské zastupitelé. Obě skupiny hrají ve vzdělávací politice zásadní roli. Na státní úrovni jde především o tvorbu a schvalování zákonů a vyhlášek. Na lokální úrovni je to pak samotný systém řízení zřizovaných škol a školských organizací a tvorba a schvalování rozpočtu.

Problémem obou skupin je délka volebního období, která je pro zvoleného politika zásadním omezením. Jen v tomto relativně krátkém období může prosadit zájmy a požadavky svých voličů, a protože konkrétní kroky, tedy jejich důsledky, ve vzdělávací politice často významně přesahují toto období, je vzdělávací politika často na okraji jejich zájmu. Připočteme-li k délce volebního období i fakt, že volby do krajů se uskutečňují uprostřed volebního období volených zástupců do poslanecké sněmovny a obecních zastupitelstev, je zřejmé, že princip dlouhodobosti je značně narušený.

Školská administrativa

Do této poměrně široké skupiny můžeme zařadit i část aktérů předchozí skupiny, což jsou ministři, dále pak státní úředníci (náměstci ministrů, vedení České školní inspekce, vedoucí odborů školství krajských úřadů, vedení státem řízených organizací jako je Národní institut dalšího vzdělávání – nově Národní pedagogický institut a další) a konečně samotní ředitelé škol. Kalous v této skupině nachází tři základní typy, které charakterizuje jako:

- profesionální pedagogové - lidé, kteří jsou vystudovaní pedagogové, učili a jsou považováni za odborníky v oblasti vzdělávání,
- organizátoři – manažeři – lidé v manažerské roli, často se vzděláním mimo oblast školství, ale se schopností řídit a organizovat vzdělávání,
- „politici“ - lidé politického typu, i když nikam nezvoleni.

Tato skupina řeší jak obecné problémy ovlivňující a formující vzdělávací politiku jako je společné vzdělávání, rovné příležitosti, spravedlivý přístup a podobně, tak také praktické věci jako jsou rozpočty škol, počty pedagogických pracovníků nebo komunikaci s rodiči.

Učitelé a jejich organizace

Učitelé a jejich zájmy jsou velmi úzce provázány se vzdělávací politikou. Učitelé jsou v konečném důsledku realizátoři záměrů politiků a školské administrativy a často můžeme slyšet, že změny přicházejí a zase odcházejí, ale co se skutečně děje ve třídě, vědí jen oni sami. Nicméně učitelé jsou významným hráčem ve vzdělávací politice a to nejen v České republice. Kromě standardních odborových organizací (ČMOS PŠ, ASO-UOK a řada nezávislých odborových organizací) působí ve školství celá řada nejrozličnějších asociací. Jejich výčet by zaplnil několik stran, najdeme zde asociace sdružující školy podle typu jako Asociace středních průmyslových škol, Asociace základních uměleckých škol a podobně, dále pak asociace sdružující ředitelé jednotlivých typů škol jako Asociace ředitelů gymnázií, Asociace ředitelů základních škol. V neposlední řadě pak organizace a asociace působící napříč typy škol jako například Asociace aktivních škol, Česká asociace vzdělávacích institucí a celá řada dalších. Alespoň základní představu si můžeme udělat na Rozcestníku pro pedagogické pracovníky⁶.

Hlavním cílem všech těchto organizací je pochopitelně bránit zájmy svých členů. Tyto zájmy sice úzce souvisí se vzdělávací politikou a jejím směřováním, zřídka ovšem podporují změny, které přicházejí. Většina organizací je spíše konzervativní a Kalous (2006, str. 39) dokonce uvádí, že v politických preferencích učitelů častěji převažují levicové názory. Nejen díky množství organizací se některá témata jen velmi obtížně diskutují a nalézání konsensu, či případných kompromisů je téměř nemožné. Jako příklad může sloužit povinná maturita z matematiky nebo téma státních přijímacích zkoušek na střední školy.

⁶ <http://rozcestnik.nidv.cz/front/sekce/24?idCategory=24>

Rodiče a jejich asociace

Rodiče, jak píše Kalous (2006, str. 39), jsou mnohem méně a hůře organizovanou skupinou, než učitelé. Jejich zájmy jsou často velmi různorodé a jen velmi těžko se sdružují kolem nějakého pedagogického problému. Jsou aktivní díky školským radám, kde mají rodiče své zástupce a také jisté omezené rozhodovací pravomoci.

Jistou narůstající míru nespokojenosti rodičů s úrovní současného školství můžeme sledovat u narůstajícího počtu vznikajících soukromých škol. Škol, které vznikají právě z rodičovské iniciativy, jako odraz nespokojenosti se standardní „státní“ školou. Do značné míry to byli právě rodiče, kteří stáli za vznikem lesních mateřských škol a jejich zrovnoprávnění (na úrovni legislativy) s tradičními mateřskými školami. Soukromé školy zakládané rodičovskými iniciativami můžeme sledovat především v předškolním a základním vzdělávání. Mnohem méně pak ve středním a vůbec nebo téměř vůbec ve vyšších stupních.

Studenti

Tato skupina je na jednu stranu nejhůře organizovatelnou a nejvíce nestálou, ale v případě silných témat dokáže být velmi úporná a radikální. Aktivita studentských skupin často směřují ke konkrétním problémům jako je např. špatná úroveň stravování ve školních jídelnách, zavedení školního na vysokých školách, odvolání oblíbených ředitelů, nízká úroveň vysokoškolských kolejí nebo nedostatek ubytovacích kapacit a podobně. Studentské skupiny dokáží vyvolat masové demonstrace a svým problémem zaplnit významná média a tím významně ovlivnit aktuální politická rozhodnutí. Díky nestálosti ovšem nejsou a nemohou být trvalým partnerem ve vzdělávací politice, kterým jsou třeba asociace učitelů.

Církev

Přestože je v České republice školství striktně sekulární, mají církve ve vzdělávací politice své místo. Nicméně jsou spíše méně významným aktérem, a pokud se současné nastavení vzdělávací politiky nebude posunovat proti jejich zájmům, budou spíše pasivním aktérem.

Zaměstnavatelé

Zaměstnavatelé ovlivňují vzdělávací politiku především prostřednictvím hospodářských komor. Snaží se úzce spolupracovat zejména s odborným technickým školstvím a v

případě velkých korporací jsou i zřizovatelé škol (např. ŠKODA AUTO, a.s.). Novelou č. 472/2001 Sb. se do školského zákona dostala možnost zakládat firemní mateřské školy (§34 odst. 8).

Experti

Poslední skupinou jsou experti na vzdělávání. Tito experti jsou významnými iniciátory změn ve vzdělávací politice. Těžko si představit reformu ve vzdělávání, kterou by bylo možné prosadit bez těchto expertů. V České republice působí celá řada expertů a expertních organizací (např. SCIO, EDUIN, AISIS).

1.5 Vzdělávací politika Evropské unie

Jedním z principů vzdělávací politiky je internacionalizace⁷. Vzdělávací politika se realizuje od nejnižší úrovně, kterou je škola nebo dokonce třída, až po národní úroveň. V dnešním globalizovaném světě se dostává do popředí i nadnárodní úroveň, kde ve vzdělávání působí celá řada mezinárodních organizací. Pro Českou republiku má významné postavení vzdělávací politika Evropské unie.

„Vzdělávací politiku Evropské unie lze vymezit jako souhrn činností a iniciativ Evropské unie v oblasti vzdělávání a odborné přípravy.“ (Brdek, 2004, str. 25)

Na úvod je potřeba poznamenat, že „Evropskými politikami“ rozumíme v širším smyslu veškeré záležitosti, o nichž se jedná na úrovni Evropské unie, bez ohledu na to, zda se jedná o oblasti, které jsou ve výlučné či sdílené pravomoci Unie, nebo oblasti, v nichž má Unie pravomoc provádět pouze podpůrné, koordinační či doplňkové činnosti⁸.

Vzdělávací politika Evropské unie patří mezi tzv. individuální nebo také doplňkové politiky. Každý členský stát si tedy vytváří vlastní vzdělávací politiky a EU podporuje společné sdílení postupů.

Barcelonský summit v roce 2002 definoval hlavní strategické směry a dílčí cíle EU ve vzdělávání, které jsou rozpracovány do tří cílů⁹:

1. Zvýšit kvalitu a efektivitu vzdělávacích systémů členských zemí.

⁷ Brdek, 2004, str. 24

⁸ Vláška, 2004, <https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/evropske-politiky-31448/>

⁹ Veteška, 2011, str. 58

2. Usnadnit všem přístup ke vzdělávání.
3. Otevřít vzdělávací systém širšímu světu.

Vzdělávací politika EU se opírá o dvě zásadní deklarace: Boloňská a Kodaňská deklarace.

Boloňská deklarace

Boloňská deklarace (1999) zahájila tzv. Boloňský proces, který od začátku usiluje o vytvoření tzv. Evropského prostoru vysokého vzdělávání (EHEA). Boloňská deklarace definovala následující aktivity směřující k vytvoření tohoto prostoru (Kohoutek, 2015):

- vytvoření systému akademických titulů, které lze snadno rozpoznávat a srovnávat (sem patří i zavedení společného dodatku k diplomu);
- systém založený na dvou cyklech: první cyklus orientovaný na trh práce v délce nejméně tři roky a druhý cyklus (magisterský) podmíněný dokončením prvního cyklu;
- systém akumulace a přenosu kreditů typu ECTS použitý v programu výměn Erasmus;
- mobilita studentů, učitelů a výzkumných pracovníků: odstranění všech překážek bránících volnému pohybu;
- spolupráce s ohledem na zajišťování kvality;
- evropský rozměr ve vysokoškolském vzdělávání: zvýšit počet modulů a výuky a studijních oblastí, ve kterých má obsah, vedení či organizace evropský rozměr.

Kodaňská deklarace

Kodaňská deklarace (2002) zahájila proces, který se zaměřuje na oblast rozvoje odborného vzdělávání a přípravy v Evropě. Deklarace stanovila následující cíle:

- posílení evropského rozměru v oblasti odborného vzdělávání a přípravy;
- zvýšení informačních, poradenských a konzultačních služeb a transparentnosti v oblasti odborného vzdělávání a přípravy;
- rozvoj nástrojů pro vzájemné uznávání a validaci dovedností a kvalifikací;

- zlepšení zajišťování kvality v odborném vzdělávání a přípravě.

Kodaňský proces je také nedílnou součástí strategického rámce EU „Vzdělávání a odborná příprava 2020“ (ET 2020¹⁰) pro spolupráci v oblasti vzdělávání a odborné přípravy.

ET 2020 sleduje tyto čtyři společné cíle EU:

- realizovat celoživotní učení a mobilitu ve vzdělávání,
- zlepšit kvalitu a efektivitu vzdělávání a odborné přípravy,
- prosazovat spravedlivost, sociální soudržnost a aktivní občanství,
- podporovat na všech úrovních systému vzdělávání a odborné přípravy tvořivost a inovace, jakož i podnikatelského ducha.

Rámec rovněž podporuje, aby bylo v evropském měřítku do roku 2020 dosaženo těchto referenčních hodnot:

- účast alespoň 95 % dětí na předškolním vzdělávání,
- podíl žáků do 15 let, kteří mají podprůměrné výsledky ve čtení, matematice a přírodních vědách, by měl být pod úrovní 15 %,
- podíl osob předčasně ukončujících vzdělávání a odbornou přípravu ve věku 18–24 let by měl být nižší než 10 %,
- alespoň 40 % lidí ve věku 30–34 let by mělo mít dokončeno vysokoškolské vzdělání nebo jeho ekvivalent,
- alespoň 15% osob účastnících se kurzů vzdělávání dospělých,
- alespoň 20 % absolventů vysokoškolského studia a 6 % lidí ve věku 18–34 let, kteří absolvovali základní kurz odborné přípravy, by mělo část studia nebo odborné přípravy uskutečnit v zahraničí,
- podíl absolventů (ve věku 20–34 let s vyšším sekundárním vzděláním), kteří dokončili studium před 1–3 lety a podařilo se jim najít zaměstnání, by se měl zvýšit na alespoň 82 %.

¹⁰ https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_cs

Kromě ET 2020 se EU rovněž zaměřuje na vytváření politik a iniciativ v následujících oblastech:

- Vzdělávání a péče v raném dětství
- Školní politika
- Odborné vzdělávání a příprava
- Vzdělávání dospělých
- Vysokoškolské vzdělání
- Mezinárodní spolupráce a politický dialog
- Mnohojazyčnost
- Vzdělávání a migranti

Strategický rámec evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy (ET 2020) je fórum, které umožňuje členským státům vyměňovat si osvědčené postupy a učit se jeden od druhého.

Nástroje vzdělávací politiky EU

Jak bylo zmíněno v úvodu kapitoly je vzdělávací politika doplňkovou politikou EU. Z tohoto důvodu je hlavním nástrojem systematická finanční podpora jednotlivých států a regionů. Tuto podporuje a uskutečňuje EU prostřednictvím strukturálních fondů a programů celoživotního vzdělávání (ERASMUS+).

Existují dva strukturální fondy a to Evropský fond pro regionální rozvoj (EFRR/ERDF) a Evropský sociální fond (ESF). Prostřednictvím těchto fondů a jednotlivých operačních programů jsou následně financovány projekty. Pro vzdělávání byl v programovém období 2007-2013 nejvýznamnější Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OPVK) a Operační program Výzkum a vývoj pro inovace (OP VaVpI). V aktuálně probíhajícím programovém období (2014-2020) je nejvýznamnějším programem Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání (OP VVV)¹¹. Na další programové období je pak připravován Operační program Jan Amos Komenský (OP JAK)¹².

¹¹ OP VVV, <https://opvvv.msmt.cz/>

¹² OP JAK, <https://opvvv.msmt.cz/aktualita/prvni-zasedani-pripravneho-vyboru-operacniho-programu-jan-amos-komensky-op-jak.htm>

Erasmus⁺¹³ je vzdělávací program Evropské unie na období 2014–2020, který podporuje spolupráci a mobilitu ve všech sférách vzdělávání, v odborné přípravě a v oblasti sportu, mládeže a neformálního vzdělávání. Je nástupcem Programu celoživotního učení, programu Mládež v akci a dalších.

1.6 Obsahová analýza dokumentu

Cílem výzkumné metody obsahové analýzy v obecném smyslu je popsat a vysvětlit obsahovou strukturu textu. Obsahová analýza může mít formu kvantitativní i kvalitativní výzkumné studie (Gulová, 2013, str. 140).

Označení obsahová analýza bývá klasicky užívaným a preferovaným synonymem k přesnějšímu názvu kvantitativní obsahová analýza či formální obsahová analýza. V některých textech autoři užívají výraz obsahová analýza v obecnějším smyslu, kdy pod něj zahrnují jak kvantitativní, tak kvalitativní metodu analýzy dat. Někdy jím v kontradikci myslí pouze kvalitativní analýzu, přičemž zvláště vydělují a upřesňují až kvantitativní či formální obsahovou analýzu (Dvořáková, 2010).

Obsahová analýza je „*analýza obsahu dokumentu zahrnující metody a pravidla pro stanovení tematiky dokumentu, příp. časového a prostorového hlediska, čtenářského určení a formy dokumentu. Slovní vyjádření obsahu dokumentu v přirozeném jazyce je transformováno do věcných selekčních údajů v procesu věcného pořádání nebo do vět v procesu sémantické redukce textu dokumentu*“ (Balíková, 2003).

Kvantitativní přístup

Vzorem kvantitativního přístupu k výzkumu v sociálních vědách jsou metody přírodních věd. Předpokládá se, že lidské chování můžeme do jisté míry měřit a předpovídat. Kvantitativní výzkum využívá náhodné výběry, experimenty a silně strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků nebo pozorování. Konstruované koncepty zjišťujeme pomocí měření, v dalším kroku získaná data analyzujeme statistickými metodami s cílem je explorovat, popisovat, případně ověřovat pravdivost našich představ o vztahu sledovaných proměnných (Hendl, 2005, str. 46).

¹³ Erasmus+, <https://www.naerasmusplus.cz/cz/o-programu/>

Kvantitativní výzkum bývá spojován s hypoteticko-deduktivním modelem vědy, který sestává z těchto základních komponent:

1. Formálně se vyjádří určité obecné tvrzení, které má potenciál vysvětlit vztahy v reálném světě - **teorie**.
2. Proveďte se dedukce. Za předpokladu, že teorie platí, budeme očekávat, že nalezneme vztah mezi minimálně dvěma proměnnými X a Y - **hypotéza**.
3. Uvažujeme definici, co potřebujeme zjistit, abychom pozorovali X a Y - operační (operacionalizovaná) definice.
4. Provedeme pozorování - měření.
5. Provedeme závěry o platnosti hypotézy - testování hypotézy.
6. Vztáhneme výsledek testování zpět k teorii – verifikace.

Přednosti kvantitativního výzkumu

- Testování a validizace teorií.
- Lze zobecnit na populaci.
- Výzkumník může konstruovat situace tak, že eliminuje působení rušivých proměnných, a prokázat vztah příčina-účinek.
- Relativně rychlý a přímočarý sběr dat.
- Poskytuje přesná, numerická data.
- Relativně rychlá analýza dat (využití počítačů).
- Výsledky jsou relativně nezávislé na výzkumníkovi.
- Je užitečný při zkoumání velkých skupin.

Nevýhody kvantitativního výzkumu

- Kategorie a teorie použité výzkumníkem nemusejí odpovídat lokálním zvláštnostem.
- Výzkumník může opominout fenomény, protože se soustřeďuje pouze na určitou teorii a její testování a ne na rozvoj teorie.

- Získaná znalost může být příliš abstraktní a obecná pro přímou aplikaci v místních podmínkách.
- Výzkumník je omezen reduktivním způsobem získávání dat.

Kvalitativní přístup

Někteří metodologové chápou kvalitativní výzkum jako pouhý doplněk tradičních kvantitativních výzkumných strategií, jiní zase jako protipól nebo vyhraněnou výzkumnou pozici ve vztahu k jednotné, na přírodovědných základech postavené vědě. Postupně získal kvalitativní výzkum v sociálních vědách rovnocenné postavení s ostatními formami výzkumu.

Přednosti kvalitativního výzkumu:

- Získává podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, události, fenoménu.
- Zkoumá fenomén v přirozeném prostředí.
- Umožňuje studovat procesy.
- Umožňuje navrhovat teorie.
- Dobře reaguje na místní situace a podmínky.
- Hledá lokální (idiografické) příčinné souvislosti.
- Pomáhá při počáteční exploraci fenoménů.

Nevýhody kvalitativního výzkumu:

- Získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci a do jiného prostředí.
- Je těžké provádět kvantitativní predikce.
- Je obtížnější testovat hypotézy a teorie.
- Analýza dat i jejich sběr jsou často časově náročné etapy.
- Výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi.

2 STRATEGICKÉ DOKUMENTY VE VZDĚLÁVÁNÍ

K naplňování vzdělávací politiky ČR tvoří Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (MŠMT) strategické dokumenty. Aktuálně platné strategické dokumenty:

- Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020
- Strategie digitálního vzdělávání ČR do roku 2020
- Koncepce podpory rozvoje nadání a péče o nadané MŠMT 2014-2020
- Záměr rozvoje čtenářské a matematické gramotnosti v základním vzdělávání (2013-2018)
- Akční plán inkluzivního vzdělávání na období 2019 – 2020
- Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol ČR 2016-2020
- Rámec rozvoje vysokého školství ČR do roku 2020
- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019 – 2027
- Akční plán realizace Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019 – 2021
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2019-2023

2.1 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020¹⁴

Strategie vzdělávací politiky České republiky navazuje na předchozí dokument, který vymezoval obecný základ vzdělávací politiky *Národní program rozvoje vzdělávání z roku 2001*, tzv. **Bílá kniha** vznikla na přelomu tisíciletí jako výsledek široké společenské diskuse a mnohé z jejích myšlenek lze považovat za aktuální dodnes.

Stejně jako autoři Bílé knihy vychází i předkládaný dokument z předpokladu, že se rozvoj vzdělávací soustavy musí opírat o obecný strategický rámec, jemuž jsou podřízeny všechny dílčí koncepce, iniciativy a konkrétní opatření. V souladu s tím je předkládaná Strategie koncipována jako obecný základ pro tvorbu vzdělávací politiky v České republice v následujících letech, který má být sdílen jejími klíčovými aktéry. Spíše než souborem konkrétních opatření je dokumentem, který vymezí priority dalšího rozvoje vzdělávací soustavy.

Vzdělávací politika České republiky směřuje k rozvoji vzdělávacího systému, v němž:

- vzdělávání se nachází v popředí zájmu společnosti i jednotlivců a je považováno za významnou hodnotu,
- lidé využívají rozmanité příležitosti k učení v průběhu celého života,
- kvalitní vzdělávání je přístupné pro každého, funguje efektivně, spravedlivě a dává všem stejnou šanci,
- děti, žáci a studenti vědí, co se od nich na každé úrovni a v každé oblasti vzdělávání očekává a co mohou oni očekávat od něj,
- děti, žáci a studenti se rádi učí a jsou motivováni k celoživotnímu učení,
- učitelé jsou dobře připraveni na výkon své profese, všestranně motivováni
- pomáhat dětem, žákům a studentům k dosažení maxima jejich možností a cíleně se rozvíjejí, školy jsou otevřeny pro soustavnou spolupráci s vnějším světem,
- vzdělávání se opírá o aktuální výsledky lidského poznání, podporuje tvořivost a vychází vstříc dlouhodobým potřebám společnosti a trhu práce,

¹⁴ Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020

- úpravy v organizaci, struktuře a obsahu vzdělávání se opírají o empiricky podložené poznatky.

Strategie stanovuje tři průřezové priority:

- snižovat nerovnosti ve vzdělávání,
- podporovat kvalitní výuku a učitele jako její klíčový předpoklad,
- odpovědně a efektivně řídit vzdělávací systém.

2.2 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020 (dále jen „Dlouhodobý záměr ČR“ nebo také „DZ ČR“) je jedním z implementačních dokumentů Strategie 2020.

Dlouhodobý záměr ČR je zpracován v souladu s ustanovením § 9 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů a obsah materiálu a jeho členění odpovídá požadavkům vyhlášky č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů a výročních zpráv, ve znění pozdějších předpisů.

2.2.1 Strategie rozvoje regionálního školství

Vzdělávání pro budoucnost

Zásadním tématem je v řadě ekonomických, ale i společenských odvětvích identifikovat budoucí očekávatelné změny a transformovat je do vzdělávací oblasti tak, aby byla příští generace připravena úspěšně řešit takové situace a výzvy (ekonomické, sociální a environmentální), které v současnosti dokážeme jen obtížně předvídat.

Ve svém důsledku to bude znamenat posléze systematictější přístup k

- inovaci rámcových vzdělávacích programů,
- přípravě učitelů na tyto změny (v pregraduální přípravě i v jejich dalším vzdělávání),
- racionálnímu vybavování škol nezbytnými výukovými prostředky,

- řízení změn, které budou tyto inovace provázet,
- vzdělávání pro udržitelný rozvoj.

Snižování nerovnosti ve vzdělávání

Dlouhodobý záměr touto strategií naplňuje základní princip vzdělávací politiky. Základní předpoklady pro naplňování této strategie jsou:

- každému dítěti by mělo být umožněno vstoupit již do počáteční etapy předškolního vzdělávání,
- dobrá dostupnost vzdělávacího systému a prostupnost všech stupňů škol pro všechny společenské skupiny,
- genderová rovnost ve vzdělávání.

Kvalita vzdělávání a zlepšování pedagogických dovedností učitelů

Opatření budou zaměřena na tři základní oblasti:

- kariérní systém učitelů, odměňování učitelů,
- počáteční vzdělávání učitelů a jejich další vzdělávání,
- postavení a příprava ředitelů škol.

2.2.2 Financování regionálního školství

V souladu se Strategií 2020 je záměrem MŠMT realizovat v letech 2017 až 2018 komplexní reformu systému financování vzdělávání ve školách tzv. regionálního školství.

Hlavním cílem reformy je:

1. zvýšení efektivity vynakládaných rozpočtových zdrojů (jak na úrovni veřejných rozpočtů, tak na úrovni rozpočtu MŠMT),
2. zapojení kvalitativních prvků do systému financování vzdělávání,
3. vytvoření srovnatelných podmínek pro financování vzdělávání ve srovnatelných školách v celé ČR,
4. sjednocení systémů financování vzdělávání ve školách všech zřizovatelů.

2.3 Strategie digitálního vzdělávání

Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 byla schválena usnesením vlády ČR č. 538 9. července 2014.

Vize digitálního vzdělávání

Vzdělávací systém bude zajišťovat výbavu každého jedince bez rozdílu takovými kompetencemi, které mu umožní se uplatnit v informační společnosti a využívat nabídky otevřeného vzdělávání v průběhu celého života.

Formuluje tyto tři průřezové priority:

- snižovat nerovnosti ve vzdělávání,
- podporovat kvalitní výuku a učitele jako její klíčový předpoklad,
- odpovědně a efektivně řídit vzdělávací systém.

Strategie seskupuje opatření do sedmi hlavních směrů intervence, které směřují k naplnění hlavní vize strategie:

1. Zajistit nediskriminační přístup k digitálním vzdělávacím zdrojům.
2. Zajistit podmínky pro rozvoj digitální gramotnosti a informatického myšlení žáků.
3. Zajistit podmínky pro rozvoj digitální gramotnosti a informatického myšlení učitelů.
4. Zajistit budování a obnovu vzdělávací infrastruktury.
5. Podpořit inovační postupy, sledování, hodnocení a šíření jejich výsledků.
6. Zajistit systém podporující rozvoj škol v oblasti integrace digitálních technologií do výuky a do života školy.
7. Zvýšit porozumění veřejnosti cílům a procesům integrace technologií do vzdělávání.

Úspěšná realizace digitální strategie je podmíněna splněním následujících předpokladů:

1. Stát trvale a predikovatelně financuje školy ze státního rozpočtu. Prostředky mohou školy využívat pro oblast infrastruktury, lidských zdrojů, digitálních zdrojů a profesního rozvoje zaměstnanců.
2. Při realizaci strategie jsou respektovány kompetence ředitelů škol a školských zařízení při řízení pedagogického procesu, centralizovaná řešení shora nejsou preferována.
3. Realizace strategie významně zapojuje prostředky evropských fondů, a to zejména na vytváření inovací a podporu transformace vzdělávání.
4. Digitální strategie je v souladu s postupem vědeckého poznání v pedagogice a psychologii, rozvojem digitálních technologií a děním ve společnosti pravidelně vyhodnocována a aktualizována.
5. Do realizace strategie jsou zapojovány veřejné, soukromé i neziskové aktivity v oblasti vzdělávání a učení.
6. Důraz je kladen na etické a bezpečné využívání digitálních technologií. Zvyšuje se povědomí o autorských právech a zákonech souvisejících s používáním digitálních zdrojů.

3 KOMPARACE DLOUHODOBÝCH ZÁMĚRŮ VZDĚLÁVÁNÍ

3.1 Stanovení výzkumného problému

Vzhledem ke zkoumané oblasti jsou v práci použity oba základní typy výzkumů, tedy výzkum smíšený. Na některé problémy odpoví kvantitativní přístup a na některé kvalitativní. Výzkumné problémy jsou stanoveny i s ohledem na použitý přístup.

Popisný (deskriptivní)

Jaká je struktura obou dokumentů? V čem se odlišují?

Tento výzkumný problém se věnuje struktuře samotného dokumentu. Jak je koncipován, ve kterých částech se navzájem liší a které se naopak shodují?

Vztahový (relační)

Jaký je vztah mezi zkoumaným dokumentem a šíří vzdělávací soustavy v daném kraji?

Šíří je myšlen počet škol a školských zařízení v jednotlivých typech. Tedy počet organizací v předškolním vzdělávání, základním, středním a vyšším odborném. Dále pak počet základních uměleckých škol, zařízení pro zájmové vzdělávání a školských poradenských zařízení. Tento výzkumný problém si klade otázku, jaký je rozdíl mezi dokumenty obou krajů v závislosti na počtu jednotlivých zařízení a jejich promítnutí do zkoumaného dokumentu. Tato část bude řešena kvantitativním výzkumem.

Jak souvisí oba krajské záměry se základními celostátními strategickými dokumenty (Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2015 – 2020 a Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020) a jak jsou promítnuty závěry obsažené v těchto dokumentech do obou krajských záměrů?

Práce bude zkoumat, jakým způsobem se podařilo oběma krajům promítnout priority a strategie do svých záměrů. Bude použita kvalitativní i kvantitativní metoda.

Příčinný (kauzální)

Jaký vliv mají oba záměry na možný rozvoj sítě škol a školských zařízení v příslušném kraji?

V diplomové práci budu zkoumat přístup a podmínky záměrů k rozvoji sítě v jednotlivých typech vzdělávání tak, jak byly popsány výše.

3.2 Vymezení objektu šetření

Objektem šetření jsou v první řadě oba dlouhodobé záměry, tedy Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Jihomoravského a Moravskoslezského kraje, dále pak strategické dokumenty ČR, a to Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020 a Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020. Součástí šetření jsou statistická data poskytovaná Českým statistickým úřadem a dále data Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a data obsažená v obou dlouhodobých záměrech.

3.3 Struktura a třídění oblastí obsahové analýzy

Struktura obsahové analýzy

1. Výběr krajů pro komparaci a jeho zdůvodnění
2. Základní popis dlouhodobých záměrů
3. Porovnání demografických ukazatelů
4. Struktura středního vzdělávání
5. Trh práce a zaměstnanost
6. Porovnání prioritních oblastí rozvoje
7. Financování školství

Otázky pro odpovědné osoby za dlouhodobé záměry

1. Jak je tvořen tým podílející se na tvorbě záměru?
2. Jaký je harmonogram sestavování záměru?
3. Které jsou klíčové body (checkpointy) pro proces sestavování záměru?

4. Které další odbory (mimo odbor školství) jsou hlavními aktéry při sestavování záměru?
5. Podle jakého klíče jsou oslovováni externí partneři?
6. Jaký je proces vypořádávání připomínek a jak je záměr schvalován v orgánech kraje?

Klíčové otázky pro obsahovou analýzu

- Jaká je míra nezaměstnanosti v daném regionu?
- Jaká je struktura nezaměstnanosti podle vzdělání?
- Jaké je věkové složení obyvatelstva daného regionu?
- Kolik organizací je zastoupeno v jednotlivých oblastech vzdělávání?
- Jaká jsou kritéria rozvoje pro příslušnou oblast vzdělávání?
- Jaké jsou hlavní priority (hlavní prioritní oblasti) rozvoje?
- Jak budou tyto priority financovány?

Klíčové otázky pro rozhovory

- Jak velký je tým podílející se na zpracování dokumentu?
- Jakým způsobem jsou přizváni k tvorbě dokumentu externí partneři?

4 KOMPARATIVNÍ ANALÝZA VYBRANÝCH UKAZATELŮ

Dlouhodobé záměry (dále také DZ) krajů jsou zpracovány stejně jako dlouhodobý záměr ČR a to v souladu se školským zákonem č. 561/2004 Sb. Základním východiskem pro jejich tvorbu je především dlouhodobý záměr ČR a související celostátní strategické dokumenty popsané v kapitole 2. Dále jsou východiskem související strategické dokumenty na krajské úrovni.

Pro komparaci byly vybrány aktuálně platné dlouhodobé záměry, tedy záměry pokrývající roky 2016-2020. Statistická data uváděna v tabulkách budou tedy vycházet z let 2015, příp. 2016 a následně pak z posledních dostupných statistických dat, tedy z let 2018 a 2019.

Výsledkem komparace dlouhodobých záměrů vybraných krajů je jednak vzájemné porovnání obou dokumentů, jejich reakcí na statistická data daného regionu v souvislosti s popisovanou tématikou a způsob a konkrétnost stanových prioritních opatření.

4.1 Zdůvodnění výběru konkrétních krajů pro porovnání

Jako výchozí kraj pro srovnání byl vzhledem k tomu, že žiji a pracuji v Brně, zvolen Jihomoravský kraj. Dalším kritériem byl počet krajů pro srovnání. Vzhledem k rozsahu dokumentů, které práce porovnává, a vzhledem k rozsahu práce, je výsledná komparace zpracována pro dva kraje. Pro výběr druhého kraje jsem zvolil následující kritéria:

- počet obyvatel kraje k 1.1. 2018,
- počet obyvatel krajského města,
- počet středních škol ve školním roce 2014/2015,
- hustota osídlení.

Uvedená kritéria byla zvolena tak, aby co nejlépe zohledňovala vzájemnou podobnost s Jihomoravským krajem a to v souvislosti se vzděláváním. Základním kritériem je počet obyvatel, ze kterého následně vychází i počet škol. Jako kritérium byl zvolen počet středních škol, protože tento počet může krajský úřad nejvíce ovlivnit. Dalším kritériem pro výběr byla velikost krajského sídla a to především proto, že Brno jako krajské město Jihomoravského kraje má 1/3 obyvatel celého kraje a má tak v rámci kraje významné

postavení. Doplnujícím kritériem byla hustota obyvatel, která nepřímo popisuje rozložení obyvatel do větších či menších sídel a je lepším ukazatelem než rozloha kraje. Způsob uplatňování dlouhodobého záměru je pro kraj, kde se lidé koncentrují ve větších sídlech (vyšší hustota zalidnění) výrazně odlišný od kraje, kde jsou lidé rozptýleni v malých sídlech (nižší hustota obyvatel).

Vybraná kritéria souhrnně ukazuje následující tabulka.

území	počet obyvatel	počet obyvatel krajského města	hustota osídlení	počet středních škol
Hlavní město Praha	1 267 449	1 267 449	2 555	188
Středočeský kraj	1 326 876		120	152
Jihočeský kraj	637 834	93 513	63	90
Plzeňský kraj	576 616	168 598	76	54
Karlovarský kraj	297 828	49 326	90	37
Ústecký kraj	822 826	93 248	154	94
Liberecký kraj	439 639	103 288	139	50
Královéhradecký kraj	551 421	92 891	116	82
Pardubický kraj	516 149	89 638	114	74
Kraj Vysočina	509 475	50 714	75	63
Jihomoravský kraj	1 175 025	377 028	163	123
Olomoucký kraj	634 718	100 154	121	93
Zlínský kraj	584 676	75 171	148	67
Moravskoslezský kraj	1 213 311	292 681	224	137

Tabulka 1: Srovnávací kritéria pro výběr kraje ke komparaci (zdroj dat ČSÚ, www.czso.cz), demografické údaje k 1. 1. 2016, údaj o počtu SŠ šk. rok 2015/2016.

Referenční Jihomoravský kraj je označen modře a v každém kritériu (sloupci) jsou dvě nejbližší hodnoty označeny červeně. Hlavní město Praha bylo vzhledem k jeho specifičnosti z výběru vyloučeno a v tabulce je uvedeno pouze pro celkový přehled.

Tabulka ukazuje, že v uvedených kritériích se Jihomoravský kraj shoduje s Moravskoslezským krajem ve třech kritériích, se Středočeským a Ústeckým krajem ve dvou a po jednom je shoda se Zlínským a Plzeňským krajem. Pro komparaci byl vybrán **Moravskoslezský kraj**. Kromě podobnosti ve třech kritériích je dalším argumentem pro výběr i výrazná podobnost v počtu středních škol a význam krajského města. Tabulka současně ukazuje, že Moravskoslezský kraj má ze všech krajů nejvyšší hustotu osídlení a ukazuje to tedy na koncentraci populace ve větších sídlech.

4.2 Základní popis dlouhodobých záměrů

Rámcovou strukturu a rozsah dlouhodobých záměrů stanovuje vyhláška č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy. Vyhláška v §1 stanovuje v odst. 1 strategické směry rozvoje zejména z těchto hledisek:

- a) celoživotní učení,
- b) zlepšení kvality a efektivity systémů vzdělávání a vzdělávací soustavy,
- c) usnadnění rovného přístupu ke vzdělávání pro všechny,
- d) udržitelný rozvoj,
- e) vzdělanostní úroveň obyvatelstva, demografie, trh práce, zaměstnanost, sociální soudržnost.

Dále pak stanovuje, že dlouhodobý záměr obsahuje vždy:

- a) vyhodnocení dosaženého stavu navazující na předchozí dlouhodobý záměr z hlediska obsahových a kvantitativních cílů a prioritních úkolů,

- b) strategické směry rozvoje vzdělávání a vzdělávací soustavy a způsob jejich realizace a podpory, prioritní témata, na která bude kladen důraz v následujícím období,
- c) kritéria rozvoje a optimalizace vzdělávací soustavy a struktury budoucí vzdělávací nabídky škol,
- d) ekonomickou část obsahující informace o předpokládaných finančních nárocích na zabezpečení navržených opatření a o zdrojích jejich financování.

Jak vidíme, je struktura a obsah vyhláškou poměrně přesně stanoven, což je dobrou výchozí pozicí pro srovnávání těchto záměrů. Přesto se obsah obou srovnávaných záměrů mírně odlišuje.

4.2.1 Dlouhodobý záměr Jihomoravského kraje

Dokument obsahuje celkem 87 stran a je členěn na 3 základní části, které odráží požadavky uvedené v předchozí části.

Jednotlivé části dokumentu:

A) Analytická část

Tato část má celkem 48 stran a obsahuje celkem 10 kapitol rozdělených podle požadavků vyhlášky. Popisuje charakteristiku kraje, zaměstnanost, spolupráci se sociálními partnery, zahrnuje všechny úrovně vzdělávání od předškolního po vyšší odborné vzdělávání, obsahuje také další typy vzdělávání jako je základní umělecké a další vzdělávání a věnuje se pedagogickým pracovníkům, péči o talentované žáky, prevenci, celoživotnímu učení a financování školství.

B) Návrhová část

Návrhová část má celkem 27 stran a obsahuje přehled priorit a cílů, které dělí do celkem 4 základních priorit:

- kvalita vzdělávání,
- rovné příležitosti ve vzdělávání,
- sbližování vzdělávání a trhu práce,
- efektivita vzdělávání.

Jednotlivé priority jsou dále členěny na podoblasti a v nich je vždy stanovena celá řada cílů, které jsou následně rozepsány do jednotlivých opatření.

C) Implementační část

Tato část na 2 stranách stanovuje časový postup implementace dlouhodobého záměru a způsob informování a odpovědnosti za realizaci tohoto DZ.

Dokument je přehledně strukturovaný a poskytuje přehledně, jasně a podrobně stanovené cíle v jednotlivých prioritách, kterou jsou dále rozpracovány do konkrétních opatření. Dokument v analytické části pracuje se SWOT analýzou, kterou dokládá jednotlivá tvrzení.

4.2.2 Dlouhodobý záměr Moravskoslezského kraje

Dokument obsahuje celkem 96 stran a je členěn na 3 základní části, které naplňují požadavky stanovené vyhláškou.

Jednotlivé části dokumentu.

1. Stručná hospodářská a sociodemografická charakteristika

Tato úvodní část na 6 stranách charakterizuje kraj jako takový, zmiňuje podrobně regionální inovační strategii kraje a shrnuje provázanost s ostatními strategickými dokumenty kraje. Zmiňuje také zaměření kraje na průmysl a zdůrazňuje vysokou míru nezaměstnanosti a na tu navazující rostoucí podíl lidí žijících pod hranicí životního minima.

2. Strategie rozvoje vzdělávání a sítě škol v kraji

Tato stěžejní část dokumentu na 38 stranách rozebírá strategii rozvoje ve třech podkapitolách, které obsahují:

- demografickou projekci jako faktor průchodu žáků vzdělávací soustavou,
- vývoj v jednotlivých oblastech vzdělávací soustavy a kritéria rozvoje,
- prioritní oblasti rozvoje vzdělávání.

Důležitou podkapitolou jsou prioritní oblasti rozvoje vzdělávání, která obsahuje celkem 5 základních prioritních oblastí, které reflektují směřování a strategické směry vzdělávací politiky určené DZ ČR.

Prioritní oblastí DZ MSK jsou:

- rovné příležitosti ve vzdělávání,
- zvyšování kvality vzdělávání s akcentem na připravenost absolventů pro vstup na trh práce a život v moderní společnosti,
- další vzdělávání pedagogických pracovníků,
- další vzdělávání v rámci celoživotního učení,
- vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj.

3. Financování regionálního školství

Na 4 stranách DZ popisuje financování vzdělávání ze třech základních zdrojů a to ze státního rozpočtu, z rozpočtu kraje a obcí.

Dokument je přehledně a logicky zpracován a obsahuje všechny části stanovené vyhláškou. Obsahuje množství přehledných tabulek a grafů, které ukazují současný stav, ale také predikují stav budoucí.

4.2.3 Shrnutí

Oba dokumenty jsou přehledně zpracované, mají mírně odlišnou strukturu, ale obsahují všechny části stanovené vyhláškou. Základní srovnání můžeme udělat u stanovení prioritních cílů ve vzdělávání (tabulka 2). Jednotlivé prioritní cíle si dále rozebereme v následujících kapitolách.

	Jihomoravský kraj	Moravskoslezský kraj
Prioritní oblasti rozvoje	Kvalita ve vzdělávání	Zvyšování kvality vzdělávání s akcentem na připravenost absolventů pro vstup na trh práce a život v moderní společnosti
	Rovné příležitosti ve vzdělávání	Rovné příležitosti ve vzdělávání
	Sbližování vzdělávání a trhu práce	Další vzdělávání pedagogických pracovníků
	Efektivita vzdělávání	Další vzdělávání v rámci celoživotního učení
		Vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj

Tabulka 2: Srovnání prioritních oblastí rozvoje

4.3 Porovnání demografických ukazatelů

Základním srovnávacím kritériem jsou demografické údaje. Pro potřeby srovnání obou krajů jsem vybral následující ukazatele:

- počet obyvatel a prognóza vývoje v jednotlivých věkových skupinách (tabulka 3)
- počet dětí a žáků a v jednotlivých typech škol - MŠ, ZŠ a SŠ (tabulka 4)

V souvislosti s vývojem těchto ukazatelů jsem z obou DZ vybral opatření, která reagují na uvedený vývoj.

Kraj	JMK	MSK	JMK	MSK	JMK	MSK
Rok	3-5 let MŠ		6-14 let ZŠ		15-18 let SŠ	
2015	37 174	36 137	100 102	108 570	39 824	44 133
2016	36 911	34 384	103 094	110 470	39 177	43 729
2017	36 662	34 009	105 229	110 807	39 098	43 588
2018	36 177	33 454	107 066	111 037	39 460	43 706
2019	35 520	32 895	109 012	110 850	39 730	44 124
2020	34 858	32 349	110 179	110 049	40 545	44 924
2024	32 585	30 072	107 329	100 327	47 247	51 633

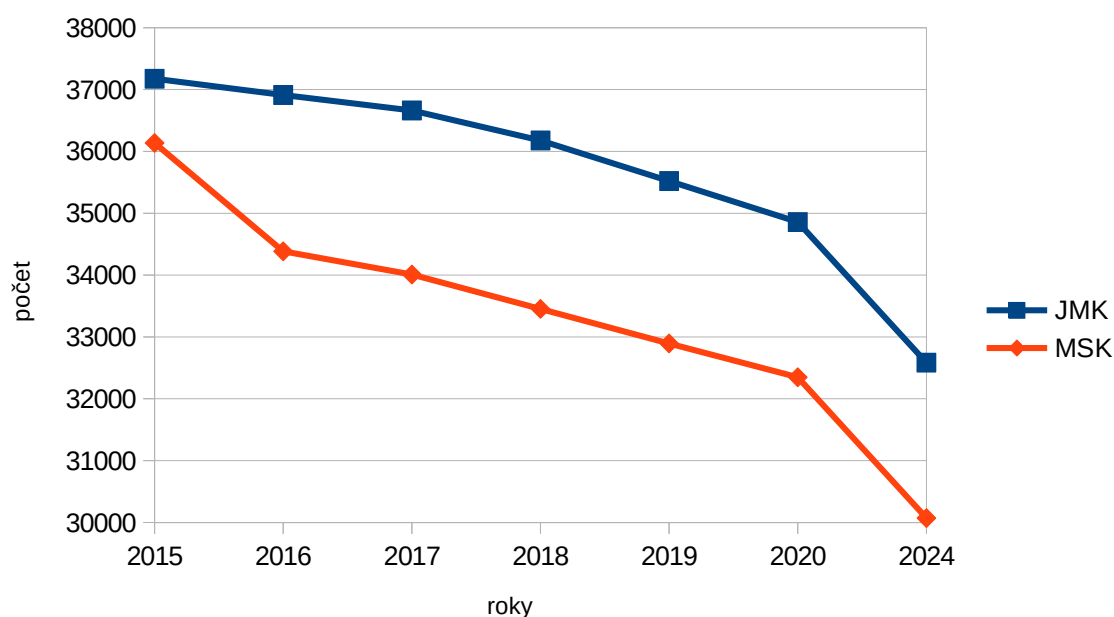
Tabulka 3: Počet obyvatel a prognóza vývoje počtu obyvatel (zdroj dat ČSÚ)

Počet obyvatel a prognóza jeho vývoje je důležitým faktorem při rozvoji sítě škol v daném kraji. Počty žáků ZŠ a SŠ lze určit s velkou přesností právě z počtu obyvatel ve věkových skupinách 0-5 let. Je tedy možné celkem přesně určit vývoj pro celou dobu platnosti DZ. Následující tabulka doplňuje počet obyvatel počtem dětí a žáků v jednotlivých typech škol.

	MŠ	ZŠ 1. stupeň	ZŠ 2. stupeň	ZŠ celkem	SŠ
JMK	40 500	58 528	34 317	92 845	46 426
MSK	40 267	61 900	39 485	101 385	47 194

Tabulka 4: Počet dětí a žáků v jednotlivých typech škol za šk. rok 2015/2016 (zdroj dat MŠMT, výkazy k 30.9.)

4.3.1 Věková skupina 3-5 let (MŠ)

Graf 1: Počet dětí ve věku 3-5 let (MŠ)

U mateřských škol, kde oba kraje v roce 2015 dosahují velmi podobných hodnot 37 174 dětí v případě JMK, resp. 36 137 dětí v případě MSK, dochází během následujícího období k poklesu počtu dětí v této věkové kategorii a to výrazněji u MSK, přičemž zvýšení rozdílu na přibližně 2500 dětí mezi oběma kraji nastane v roce 2016 a tento rozdíl si oba kraje udržují až do roku 2024.

Oba dokumenty zmiňují, že v uplynulém období došlo k navyšování kapacit mateřských škol a to v souvislosti se zvyšující se populací v této věkové skupině. Nicméně čísla ukazují, že v následujících letech bude docházet k poklesu. Úbytek dětí v této kategorii může být částečně kompenzován nástupem dvouletých dětí do mateřských škol. DZ obou krajů reagují na uvedený pokles takto:

DZ JMK, str. 77:

Zápis nových mateřských škol do rejstříku nebo zvyšování kapacit mateřských škol bude realizováno pouze tam, kde je prokazatelný nedostatek volných míst (např. v obcích, které MŠ dosud nezřizovaly, v nových příměstských lokalitách bez dostatečné občanské

vybavenosti). Podmínkou zápisu do rejstříku bude v těchto případech kladné stanovisko obce, na jejímž území chce nová mateřská škola působit.

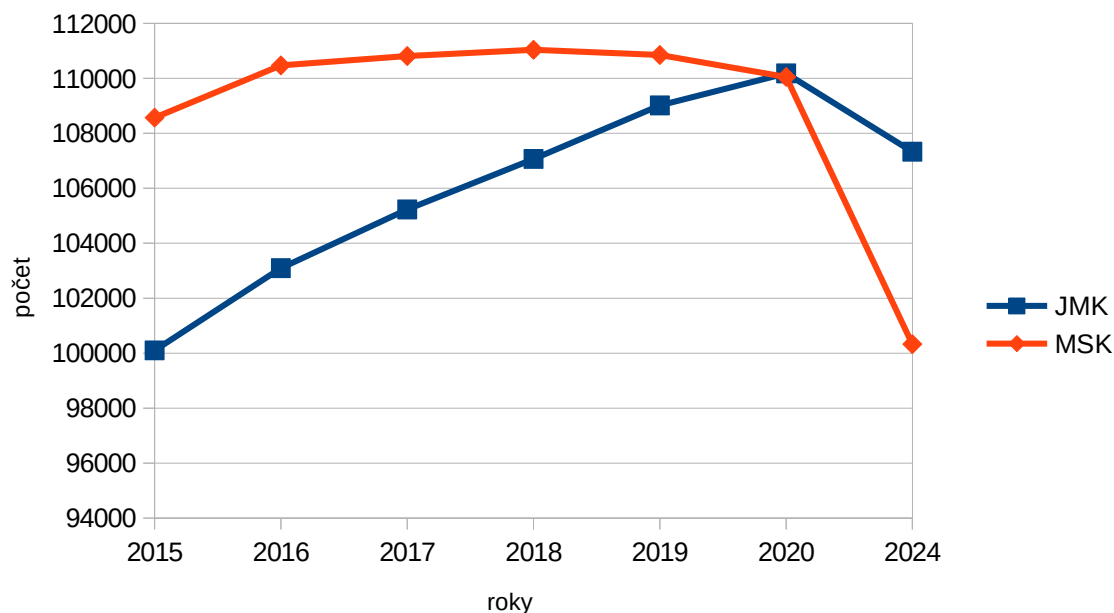
DZ MSK, str. 17:

Případné navyšování kapacit mateřských škol bude proto umožněno pouze na základě prokázané potřeby v konkrétní lokalitě, např. v kontextu se zavedením povinného posledního ročníku mateřské školy.

Současně si kraj v DZ stanovuje následující kritéria pro rozvoj sítě mateřských škol (výběr nejdůležitějších):

- vznik nových mateřských škol nebo zvyšování kapacit mateřských škol pouze za předpokladu nedostatečných volných kapacit stávajících mateřských škol v dané lokalitě.
- snižování kapacit mateřských škol v závislosti na konkrétních podmínkách v dané lokalitě.

4.3.2 Věková skupina 6-14 let (ZŠ)

Graf 2: Počet žáků ve věku 6-14 let (ZŠ)

Počet žáků v základním vzdělávání je v roce 2015 výrazně vyšší v MSK a to o více jak 8000 žáků. Nárůsty v dalších letech jsou v MSK již pozvolné a postupně kulminují v roce 2018, od kterého dochází k mírnému propadu do roku 2020, následný předpokládaný strmý pokles souvisí se snižujícím se počtem dětí ve věkové skupině 3-5 let a také s nižší porodností. Naopak v případě JMK počet žáků postupně narůstá až na úroveň MSK v roce 2020, kdy jsou počty téměř vyrovnané. Poté následují postupný propad, který ovšem není tak dramatický jako v případě MSK. Nicméně oba předpokládané propady počtu žáků v letech 2020-2024 budou předmětem navazujících DZ, kdy budou k dispozici přesnější data.

V obou DZ je tento trend akcentován. **V případě DZ JMK se na str. 78 stanovují následující kritéria:**

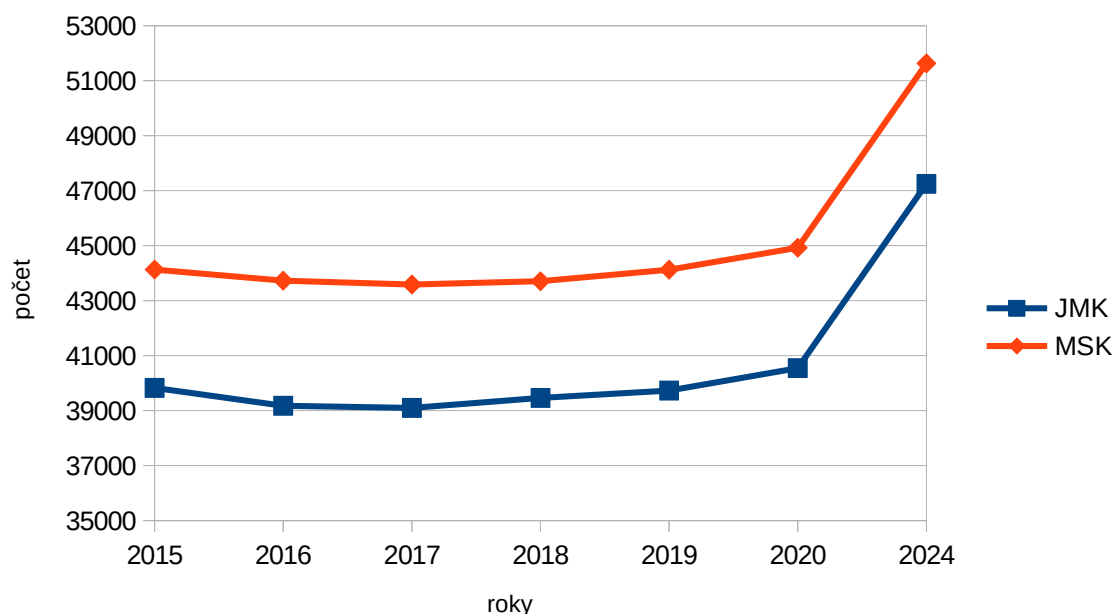
- v oblasti základního vzdělávání bude po přechodnou dobu v letech 2016–2022 podporováno navyšování kapacit základních škol tak, aby byly zajištěny kapacity pro přijetí každého žáka plnícího povinnou školní docházku v rámci spádového obvodu každé školy,
- vznik nových základních škol bude podpořen pouze tam, kde je v dané lokalitě prokazatelný nedostatek volných míst, podmínkou zápisu do rejstříku bude v těchto případech kladné stanovisko obce, na jejímž území chce nová základní škola působit.

DZ MSK, str. 18:

Předpokládá se, že vzhledem k demografické situaci v této věkové skupině budou v některých lokalitách kraje v případě potřeby navyšovány kapacity základních škol. Dále si MSK stanovuje kritéria rozvoje sítě základních škol, které toto tvrzení upravují (výběr):

- vznik nové základní školy jen výjimečně, na základě prokázané potřeby a s ohledem na aktuální podmínky v dané lokalitě;
- úprava kapacit stávajících základních škol vzhledem k aktuálním potřebám a/nebo vzhledem ke stavebně technické kapacitě budov;

4.3.3 Věková skupina 15-18 let (SŠ)

Graf 3: Počet žáků ve věku 15-18 let (SŠ)

Z grafu vidíme stagnující trend v počtu žáků SŠ, kdy v roce 2016 pokračuje trend snižování počtu žáků, ale následně dochází k mírnému zvýšení a to tak, že se počáteční pokles vyrovná v roce 2020, dále pak dochází k nárůstu počtu žáků a to s ohledem na silné ročníky přicházející ze základních škol. Tato skutečnost se jistě projeví v navazujících DZ. V aktuálních dokumentech se počítá se stagnací.

DZ JMK, str. 78:

- Vzhledem k demografickému vývoji a více než dostačující disponibilní kapacitě škol **nebude** podporován vznik nových středních škol ani vyšších odborných škol.
- Vzhledem k dostačující disponibilní kapacitě středních a vyšších odborných škol **nebude** podporováno zvyšování kapacit středních a vyšších odborných škol v rámci stávajících škol, ke zvýšení může dojít pouze ve výjimečných a odůvodněných případech.

DZ MSK, str. 23, stanovuje tato kritéria pro rozvoj sítě středních škol (výběr):

- nepředpokládá se vznik nových středních škol a konzervatoří ani míst poskytovaného vzdělávání; pouze zcela výjimečně, na základě jednoznačně prokázané společenské potřeby;
- nepředpokládá se zvyšování kapacit stávajících středních škol a konzervatoří v kraji; pouze ve zcela výjimečných případech na základě prokázaných potřeb trhu práce;
- racionalizovat stávající kapacity a oborovou nabídku škol směřující k lepší prostorové, materiální a personální efektivitě poskytovaného vzdělávání a s ohledem na požadavky trhu práce.

U středních škol je situace mírně odlišná od základního a předškolního vzdělávání. Kromě demografického vývoje hraje důležitou roli v rozvoji sítě škol a tedy i v DZ obou krajů potřeba trhu práce a reakce na jeho vývoj. Toto kritérium bude rozebráno v následující kapitole, která se věnuje střednímu vzdělávání komplexně.

4.3.4 Shrnutí

Dlouhodobé záměry obou krajů reagují na demografický vývoj, který předpokládá postupný pokles ve skupině dětí ve věku 3-5 let, tedy v oblasti sítě mateřských škol, kde DZ stanovují v kritériích jako podmínku rozvoje sítě specifickou situaci v dané lokalitě (bytová výstavba, rozvojová oblast) a výslovný souhlas místní samosprávy se vznikem dalších škol. Rozdílnou strategii můžeme vidět v případě žáků základních škol, kde JMK předpokládá navyšování kapacity základních škol a naopak MSK postupuje podobně jako v případě mateřských škol. Situace v případě žáků středních škol je u obou krajů podobná. Dochází ke stagnaci počtu žáků (zastavení předchozího poklesu) a při dostatečné kapacitě stávajících SŠ kraje ve svých DZ nebudou navyšovat kapacity ani počty SŠ. Dojde pouze k diverzifikaci oborů vzdělávání podle potřeby zaměstnavatelů a trhu práce.

4.4 Struktura středního vzdělávání

Jak již bylo naznačeno v předchozí kapitole, je situace z hlediska demografického vývoje a kapacit středních škol v obou krajích stabilizovaná. Po předchozím dlouhodobém výrazném propadu počtu žáků se v následujícím období očekává mírný nárůst počtu a stabilizace. Oba DZ naopak předpokládají změny v kapacitách jednotlivých oborů a to v návaznosti na trh práce.

Vzdělávání na středních školách rozlišujeme podle oborů a dále podle skupin oborů dle RVP. Základní členění na obory je následující:

- střední vzdělání bez výučního listu a bez maturitní zkoušky – E, J
- střední vzdělání s výučním listem - H
- střední vzdělání s maturitní zkouškou
 - všeobecné – K
 - odborné – M, L (s MZ i VL)

V této práci nebudeme dále zkoumat vzdělávání v konzervatořích.

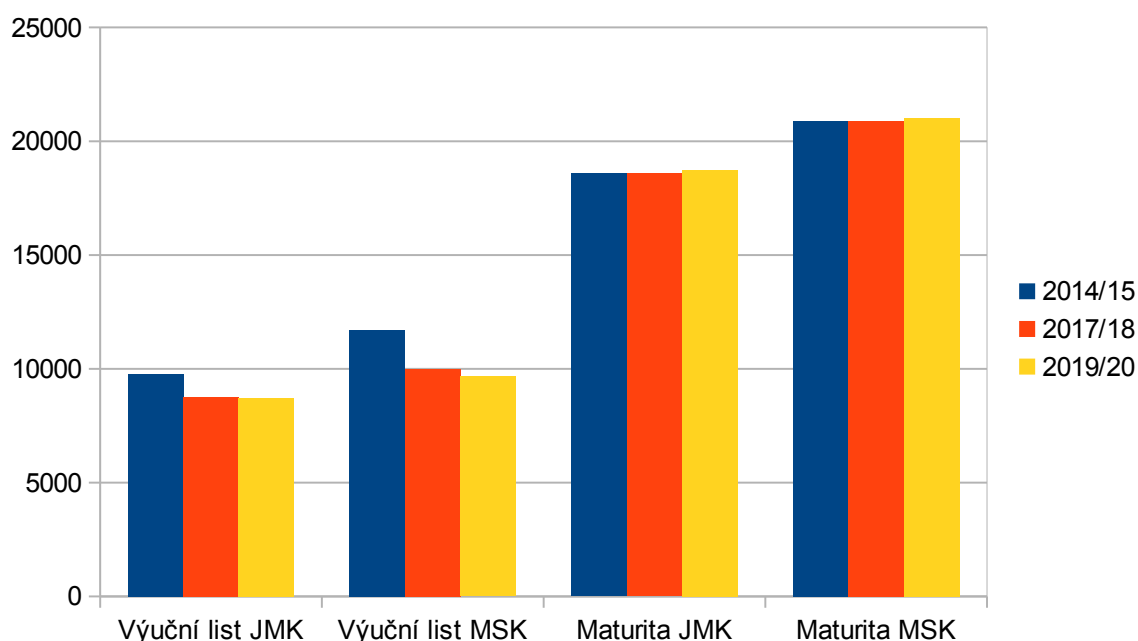
4.4.1 Gymnaziální vzdělávání

Gymnaziální vzdělání je oborem všeobecného středního vzdělání s maturitní zkouškou. Současně se dále dělí na 4leté, 6leté a 8leté a je v obou DZ zmíněno odděleně.

školní rok		Celkem	4letá	6letá	8letá
2014/15	ČR	127 205	46 677	12 597	67 931
	JMK	15 041	5 793	1 829	7 419
	MSK	13 802	6 210	1 676	5 916
2017/18	ČR	129 207	47 992	12 956	68 259
	JMK	15 460	6 053	2 118	7 289
	MSK	13 395	5 893	1 624	5 878

2019/20	ČR	130 481	48 398	13 368	68 715
	JMK	15 608	6 157	2 221	7 230
	MSK	13 396	5 720	1 604	6 072

Tabulka 5: Počet žáků v gymnáziích (zdroj dat MŠMT, statistika D1.2.5.1)

Graf 4: Vývoj počtu žáků na gymnáziích (zdroj dat MŠMT)

Na uvedeném grafu vidíme vývoj počtu žáků během platnosti obou DZ. Můžeme pozorovat mírně rostoucí počet žáků na gymnáziích v JMK a to ve 4letém i 6letém studiu, naopak mírný pokles v 8letém studiu, celkově pak během pěti let došlo k nárůstu počtu žáků na gymnáziích v JMK o 567. V MSK je situace mírně odlišná. Ve 4letém i 6letém studiu dochází k poklesu žáků, naopak v osmiletém k mírnému nárůstu. Celkově počet žáků na gymnáziích v MSK klesl o 406 žáků. Počty žáků můžeme srovnat s demografickým vývojem uvedeným v tabulce 3 v předchozí kapitole. Tento vývoj koresponduje s vývojem počtu žáků na gymnáziích v obou krajích.

Jak popisují gymnaziální vzdělávání a jeho vývoj oba DZ?

DZ JMK, str. 20, zhodnocení stavu

Jihomoravský kraj je jedním z krajů, v nichž se podíl gymnaziálního vzdělávání pohybuje nad průměrem České republiky, i když v souvislosti s demografickým vývojem došlo k poklesu počtu žáků i v těchto oborech.

Na straně 79 pak uvádí DZ JMK jako jedno z kritérií rozvoje následující:

Zvyšování kapacit čtyřletých gymnázií bude umožněno pouze na úkor kapacit šesti a osmiletých gymnázií, nabídka oborů vzdělání šesti a osmiletého gymnázia nebude rozšiřována.

DZ MSK, str. 24, kritéria rozvoje sítě škol:

V oblasti oborů vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného zaměření nenavyšovat kapacity oborů gymnázií.

Parametry průchodu vzdělávací soustavou:

Zachování podílu počtu nově přijatých žáků do 1. ročníku 4letého gymnaziálního vzdělávání v denní formě vzdělávání z celkového počtu nově přijatých do oborů středního vzdělávání v denní formě vzdělávání.

Nezvyšování podílu počtu žáků odcházejících ze základních škol do víceletých gymnázií.

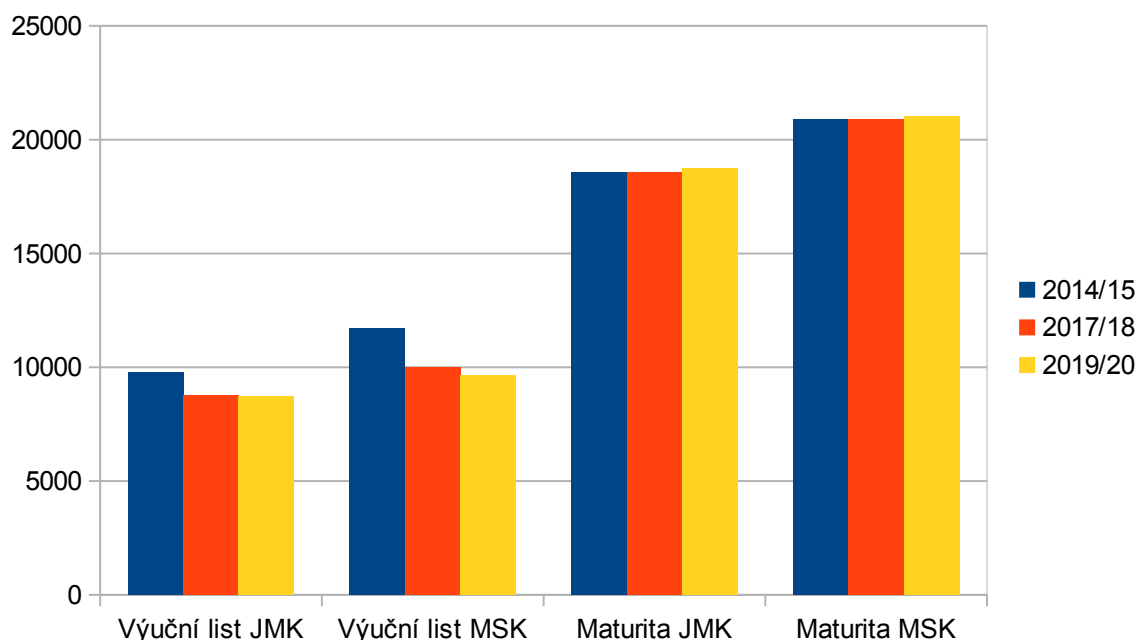
4.4.2 Střední odborné vzdělávání

V této kapitole se budu věnovat odbornému střednímu vzdělávání s maturitní zkouškou a s výučním listem a to v denním studiu. Ostatní vzdělávání v jiných formách a oborech studia nebude řešeno.

školní rok		Celkem*	Obory s výučním listem	Obory s maturitou
2014/15	ČR	268 718	91 601	177 117
	JMK	28 363	9 775	18 588
	MSK	32 610	11 710	20 900
2017/18	ČR	260 880	83 763	177 117
	JMK	27 330	8 742	18 588
	MSK	30 881	9 981	20 900
2019/20	SŠ	265 445	85 074	180 371
	JMK	27 482	8 734	18 748

	MSK	30 993	9 960	21 033
--	-----	--------	-------	--------

Tabulka 6: Počet žáků ve středním vzdělávání odborném – obory s maturitou a výučním listem (zdroj dat MŠMT)

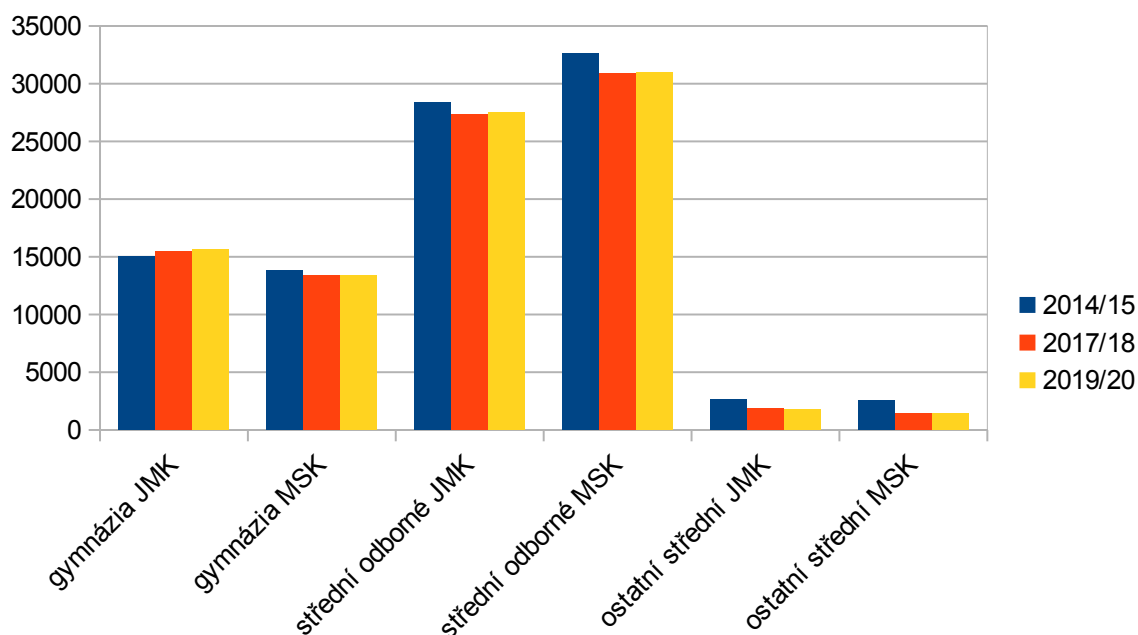
Graf 5: Vývoj počtu žáků v oborech s maturitou a výučním listem (zdroj dat MŠMT)

Z grafu 5 a tabulky 6 vidíme, že počet žáků v oborech s výučním listem během sledovaného období klesá a to jak v JMK, tak také v MSK. Naopak počet žáků v maturitních oborech mírně narůstá. Tento mírný nárůst ovšem nemůže kompenzovat pokles žáků v oborech s výučním listem. Celkově došlo v těchto oborech k poklesu žáků v JMK z 28 363 ve šk. roce 2014/15 na 27 482 ve šk. roce 2019/20, což je pokles o 881 žáků, tedy o 3,11%. V MSK pak byl tento pokles z 32 993 žáků na 30 993 žáků, celkový pokles o 1 617 žáků, tedy o 4,96%. V celé ČR byl tento pokles o 1,12%. Vidíme tak, že oba kraje jsou v poklesu počtu žáků nad čísly z celé ČR.

Následující tabulka a graf spojuje vývoj počtu žáků ve středním odborném vzdělávání, gymnaziálním a ostatním středním.

školní rok		gymnázia	střední odborné	ostatní střední
2014/15	ČR	127 205	268 718	16 609
	JMK	15 041	28 363	2 645
	MSK	13 802	32 610	2 525
2017/18	ČR	129 207	260 880	12 931
	JMK	15 460	27 330	1 826
	MSK	13 395	30 881	1 436
2019/20	ČR	130 481	265 445	12 162
	JMK	15 608	27 482	1 801
	MSK	13 396	30 993	1 438

Tabulka 7: Počet žáků v oborech středního vzdělání (zdroj dat MŠMT)

Graf 6: Vývoj počtu žáků v oborech středního vzdělání

Z uvedených dat vidíme, že jedině v gymnaziálním vzdělávání v JMK došlo ve sledovaném období k mírnému nárůstu. V následující tabulce můžeme také vidět procentní podíl počtu žáků v gymnáziích na celkovém počtu žáků ve středním vzdělávání. Tento poměr mírně stoupá o 2,11% v JMK, resp. o 1,03% v MSK.

Školní rok	Kraj	Podíl počtu žáků v G na celkovém počtu žáků ve středním vzdělávání
2014/15	JMK	32,66 %
	MSK	28,20 %
2017/18	JMK	34,65 %
	MSK	29,30 %
2019/20	JMK	34,77 %
	MSK	29,23 %

Tabulka 8: Podíl počtu žáků v gymnáziích na celkovém počtu žáků ve středním vzdělávání

Vraťme se nyní k odbornému vzdělávání a ukažme si počty žáků podle skupin oborů.

Skupiny oborů	MSK			JMK		
	14/15	18/19	změna	14/15	18/19	změna
16 Ekologie a ochrana životního prostředí	143	110	-33	191	165	-26
18 Informatické obory	2153	2240	87	1562	1626	64
21 Hornictví a hornická geologie, hutnictví a slévárenství	174	110	-64	0	0	0
23 Strojírenství a strojírenská výroba	4940	4510	-430	3987	3988	1
26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	2545	2477	-68	2556	2514	-42
28 Technická chemie a chemie silikátů	382	376	-6	251	255	4
29 Potravinářství a potravinářská chemie	832	751	-81	706	650	-56
31 Textilní výroba a oděvnictví	56	41	-15	130	85	-45
33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů	647	507	-140	604	572	-32
34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie	348	394	46	460	479	19
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	2185	1850	-335	2026	1496	-530
37 Doprava a spoje	358	457	99	397	328	-69
39 Speciální a interdisciplinární obory	592	554	-38	672	603	-69
41 Zemědělství a lesnictví	1429	1293	-136	1239	993	-246
43 Veterinářství a veterinární prevence	0	0	0	190	209	19

Skupiny oborů	MSK			JMK		
	14/15	18/19	změna	14/15	18/19	změna
53 Zdravotnictví	1618	1811	193	1627	1691	64
63 Ekonomika a administrativa	2993	2717	-276	2790	2510	-280
64 Podnikání v oborech, odvětví	0	0	0	868	691	-177
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	4146	3261	-885	3036	2497	-539
66 Obchod	807	599	-208	527	509	-18
68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost	1089	1254	165	416	587	171
69 Osobní a provozní služby	1546	1398	-148	996	937	-59
72 Publicistika, knihovnictví a informatika	0	0	0	119	122	3
75 Pedagogika, učitelství a sociální péče	1126	979	-147	1394	1309	-85
78 Obecně odborná příprava	2212	2189	-23	1572	1495	-77
82 Umění a užité umění	943	942	-1	1147	1174	27

Tabulka 9: Žáci v odborném vzdělávání podle skupiny oborů (zdroj VZ JMK a MZK)

Uvedená tabulka je zkrácena a zjednodušena, celá verze je v příloze. Ukazuje se, že i přes celkový pokles žáků ve středním odborném vzdělávání jsou skupiny oborů, které naopak vykazují růst. Vidíme také rozdíly mezi oběma kraji a to jak v počtu žáků v jednotlivých skupinách oborů, tak také v nárůstech, případně poklesech.

Můžeme si všimnout, že jsou skupiny oborů, kde dochází k růstu v obou krajích. Sem patří informatické obory, polygrafie, zdravotnictví a právo a veřejnosprávní činnost. Vidíme také rozdíly, kdy u některých skupin oborů dochází v MSK k růstu a v JMK naopak poklesu, či naopak. Tuto skutečnost můžeme vidět u dopravy a spojů, v menší míře pak u strojírenství, kdy v MSK došlo k poklesu a v JMK ke stagnaci.

Největší absolutní pokles můžeme vidět u oboru gastronomie a hotelnictví a to v obou krajích, dále pak ve stavebnictví a ekonomika a administrativa, opět oba kraje. K výrazným procentním poklesům dochází ve skupině oborů hornictví (MSK), textilní výroba (oba kraje). U některých skupin oborů je již tak malý počet žáků, že v nejbližší době bude docházet k jejich úplnému vymizení ze vzdělávací nabídky.

Oba DZ reagují na vývoj ve středním odborném vzdělávání a přijímají opatření pro redukci, případně změnu v oborovém zaměření jednotlivých středních škol.

DZ JMK, str. 79 kritéria rozvoje oborové nabídky středních škol (výběr):

Do struktury oborů vzdělání ve střední škole zapsané v rejstříku může být v rámci kraje nově zařazen nebo kapacitně posílen jen obor vzdělání nebo akreditovaný vzdělávací program, který bude:

- nahrazovat jiný aktivní obor středního vzdělání o stejné kapacitě, případně část kapacity jiného aktivního oboru vzdělání nebo aktivního akreditovaného vzdělávacího programu;
- odpovídat dlouhodobým potřebám trhu práce a bude podpořen stanoviskem zástupce sociálních partnerů (například Svazu průmyslu a dopravy, Hospodářské komory, Agrární komory); ohled bude brán na strategii regionálního rozvoje kraje (ekonomicko-sociální vývoj, příprava pobídkových investičních zón, budování velkých investičních celků), na analýzu uplatnění absolventů příslušné skupiny oborů na trhu práce a další faktory, jako je například vzdálenost jiné školy, která má stejný nebo příbuzný obor zařazen ve své nabídce vzdělávání.

DZ MSK, str. 23 stanovuje tato kritéria rozvoje sítě středních škol (výběr):

- nepředpokládá se vznik nových středních škol ani míst poskytovaného vzdělávání; pouze zcela výjimečně, na základě jednoznačně prokázané společenské potřeby;
- nepředpokládá se zvyšování kapacit stávajících středních škol a konzervatoří v kraji; pouze ve zcela výjimečných případech na základě prokázaných potřeb trhu práce;

- racionalizovat stávající kapacity a oborovou nabídku škol směřující k lepší prostorové, materiální a personální efektivitě poskytovaného vzdělávání a s ohledem na požadavky trhu práce;
- zápis nebo kapacitní posílení oboru vzdělání realizovat pouze u oborů požadovaných trhem práce, s ohledem na potřeby kvalifikované pracovní síly v kraji a uplatnitelnost absolventů příslušné skupiny oborů na trhu práce a s ohledem na nabídku požadovaného oboru, příp. skupiny oborů, v dané oblasti. Přihlíženo bude k odůvodněným stanoviskům zástupců sociálních partnerů (např. Svaz průmyslu a dopravy, Hospodářská komora, Agrární komora);
- zápis nového oboru v denní formě vzdělávání uskutečnit pouze v případě recipročního výmazu jiného aktivního oboru stejného stupně vzdělání v denní formě vzdělávání, zejména s vysokou nezaměstnaností jeho absolventů.

4.4.3 Shrnutí

V oblasti středního vzdělávání mají kraje nejvyšší možnost ovlivňovat strukturu a rozvoj vzdělávací soustavy. Kraje jsou zřizovateli středních škol, a i když v této oblasti působí celá řada soukromých a církevních škol, jsou kraje stále hlavním zřizovatelem. V tomto období se také naplno projevuje úbytek žáků ve středním vzdělávání a s tím nutnost krajů se s tímto úbytkem vypořádat. Dochází také ke změnám v preferencích žáků u konkrétních oborů.

Současně přetrvává tlak rodičů na zvyšování kapacit gymnázií, případně je znatelný odpor veřejnosti k jejich redukci. Se snižováním počtu žáků ve středním vzdělávání tak dochází k navyšování poměru mezi žáky na gymnáziích a ve středním odborném vzdělávání. Tuto skutečnost si kraje uvědomují a ve svých DZ stanovují poměrně jasná kritéria. JMK stanovuje podíl 30% přijatých žáků na gymnázia a lycea k počtu žáků ve středních školách a v případě 8letých a 6letých gymnázií pak DZ stanovuje podíl nově přijatých žáků pod hranicí 10% z počtu v populačním ročníku. DZ MSK si stanovuje podíl přijímaných na 4letá gymnázia na maximálně 13,8% z celkového počtu přijatých do středního vzdělávání a podobně stanovuje podíly i 8letých a 6letých gymnázií na 7,3%, resp. 2,7%.

V případě odborného vzdělávání oba kraje nechtějí zvyšovat kapacity škol a při změnách oborů budou úzce spolupracovat s dalšími aktéry na trhu práce a s dalšími sociálními

partnery. Oba kraje chtějí udržet poměr mezi přijímaným na maturitní a nematuritní obory. Tento poměr stanovují oba kraje obdobně na 70:30 (maturitní:nematuritní obory) v případě JMK, resp. 67,5:32,5 v případě MSK. Oba kraje ve svých DZ také zmiňují reakci na trh práce a nezaměstnanost v příslušných oborech. Této skutečnosti se budu věnovat v následující kapitole.

4.5 Trh práce a struktura zaměstnanosti

Jak jsem již zmínil v předchozí kapitole má trh práce, nezaměstnanost a struktura zaměstnanosti výrazný dopad na strukturu středního odborného vzdělávání v daném kraji. Oba v kritériích rozvoje jednotlivých oborů vzdělávání zmiňují souvislost s trhem práce a vývoji nezaměstnanosti v daném oboru. Oba DZ mají nezaměstnanost jako jedno z východisek pro jejich tvorbu.

JMK v úvodu analytické části zmiňuje skutečnost, že celkový počet obyvatel vzrostl o cca 18 tisíc oproti roku 2010. Růst je způsobený především pozitivním přírůstkem obyvatelstva stěhováním a od roku 2012 také stabilním počtem narozených dětí. Zmiňuje také, že míra nezaměstnanosti je v JMK v roce 2015 třetí nejvyšší v ČR po Ústeckém a Moravskoslezském kraji.

MSK zmiňuje v úvodní kapitole následující skutečnosti:

- Moravskoslezský kraj se v posledních letech výrazně vylidňuje.
- Hlavním důvodem vystěhovalectví je nedostatek pracovních příležitostí.
- Vzhledem k ochotě lidí odejít za prací a jejich adaptabilitě nejvíce odcházejí zejména lidé mladí a vzdělaní.
- Moravskoslezský kraj je regionem s třetí nejvyšší mírou nezaměstnanosti v ČR.

Vidíme tedy patrný rozdíl ve výchozí demografické situaci obou krajů. Zatímco JMK je pozitivně ovlivněn stěhováním, je naopak MSK touto skutečností ovlivněn negativně.

4.5.1 Trh práce

Podívejme se nyní na počet zaměstnanců v obou krajích podle oborů. Vzhledem k rozsahu dat jsem vybral jen ta odvětví, jejichž podíl na celkovém počtu zaměstnanců v roce 2018

přesáhl 5% a celkově tvoří více jak 75% všech zaměstnanců v regionu. Kompletní tabulky jsou v příloze.

Sekce CZ-NACE	2015	podíl	2018	podíl	nárůst
Zaměstnaní celkem	569,1		583,4		14,35
Zpracovatelský průmysl	146,4	25,73 %	154,3	26,44 %	7,85
Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	68,3	11,99 %	61,8	10,58 %	-6,51
Stavebnictví	46,3	8,14 %	45,9	7,88 %	-0,39
Vzdělávání	44,6	7,83 %	43,4	7,44 %	-1,15
Zdravotní a sociální péče	40,2	7,07 %	40,7	6,97 %	0,41
Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	34,7	6,10 %	37,5	6,43 %	2,80
Doprava a skladování	31,0	5,45 %	34,2	5,85 %	3,13
Profesní, vědecké a technické činnosti	31,7	5,56 %	32,2	5,51 %	0,52

Tabulka 10: Počet zaměstnanců v JMK (v tis. osob) podle odvětví (zdroj dat ČSÚ)

Největší podíl zaměstnanců v obou sledovaných letech má zpracovatelský průmysl, více než 1/4 všech zaměstnanců a současně dochází k nárůstu tohoto počtu, který tvoří více než polovinu celkového nárůstu ve všech odvětvích. Druhým největším odvětvím je velkoobchod a maloobchod, který má podíl přes 10%, na druhou stranu u něho dochází k největšímu poklesu mezi sledovanými roky.

Můžeme také sledovat nárůst v sektoru služeb, největší pak v dopravě a skladování a veřejné správě.

Sekce CZ-NACE	2015	podíl	2018	podíl	nárůst
Zaměstnaní celkem	550,9		588,7		37,88
z toho:					
Zpracovatelský průmysl	164,2	29,81 %	183,0	31,08 %	18,76
Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	65,3	11,86 %	67,6	11,48 %	2,27
Zdravotní a sociální péče	40,0	7,26 %	44,1	7,48 %	4,09
Vzdělávání	33,5	6,08 %	40,6	6,89 %	7,06
Stavebnictví	41,0	7,44 %	39,8	6,77 %	-1,14
Doprava a skladování	29,2	5,30 %	34,0	5,78 %	4,82
Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	33,0	6,00 %	29,1	4,95 %	-3,88

Tabulka 11: Počet zaměstnanců v MSK (v tis. osob) podle odvětví (zdroj dat ČSÚ)

Opět vidíme, že největší podíl má sekce zpracovatelského průmyslu, která tvoří dokonce více než 1/3 všech zaměstnanců a opět zde stejně jako v JMK dochází k největšímu nárůstu počtu zaměstnanců. Druhým největším odvětvím je opět velkoobchod a maloobchod, který ale proti JMK dále roste, byť méně než jiná odvětví. Další údaj, který stojí za povšimnutí je nárůst počtu zaměstnanců ve vzdělávání, kde dochází k druhému největšímu nárůstu, což je v kontrastu s JMK, kde v tomto odvětví dochází, byť k malému, ale přesto úbytku. Podobně, jen v opačné poloze je situace v odvětví veřejné správy, kde v MSK dochází k poklesu a naopak v JMK k nárůstu počtu zaměstnanců.

Dáme-li si do souvislosti vývoj zaměstnanosti v obou krajích s vývojem počtu žáků v jednotlivých skupinách oborů (tabulka 9) můžeme vysledovat následující skutečnosti:

1. U obou krajů dochází k výraznému růstu počtu zaměstnanců ve zpracovatelském průmyslu. Jedná se vždy o výrazný nárůst počtu zaměstnanců. Proti tomu stojí naopak výrazný pokles počtu žáků v příslušných skupinách oborů (21-36), kde pouze polygrafie zaznamenává mírný nárůst. Celkový pokles žáků v těchto oborech je v JMK 151 žáků, v MSK 758, kde největší úbytek zaznamenává strojírenství.
2. Počet zaměstnanců ve stavebnictví zaznamenává u obou krajů pokles, ale velmi mírný. V případě JMK 390 osob, resp. 1140 osob v případě MSK. Proti tomu stojí pokles žáků ve stavebních oborech u obou krajů, který je druhý největší ze všech skupin oborů. V JMK o 530 žáků, v MSK o 335 žáků.
3. Ve zdravotnictví můžeme vidět u obou krajů růst počtu zaměstnanců i počtu žáků v tomto oboru, což je ideální stav.

4.5.2 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost hraje podstatnou roli při rozhodování rodičů a žáků při výběru střední školy s ohledem na stupeň dosaženého vzdělání. DZ obou krajů s nezaměstnaností významně pracují a tuto skutečnost dávají do souvislosti s rozvojem sítě a kapacit příslušných oborů, jak bylo zmíněno ve shrnutí ke kapitole 4.4.

Obecná míra nezaměstnanosti	2015			2018		
	ČR	JMK	MSK	ČR	JMK	MSK
celkem	5,0	5,0	8,1	2,2	2,6	3,7
v tom podle vzdělání:						
základní a bez vzdělání	22,7	17,2	37,7	10,7	12,6	16,3
střední bez maturity	5,8	5,8	9,5	2,4	2,9	4,1
střední s maturitou	3,7	4,4	4,9	1,7	2,1	2,4
vysokoškolské	2,4	3,2	2,5	1,2	1,6	2,0

Tabulka 12: Obecná míra nezaměstnanosti podle vzdělání v % (zdroj dat ČSÚ)

Z tabulky vidíme, že nejvyšší míra nezaměstnanosti je u obyvatel se základním vzděláním. Během platnosti obou DZ došlo k výraznému poklesu nezaměstnanosti v ČR i v obou sledovaných krajích. Míra nezaměstnanosti klesla v roce 2018 na polovinu úrovně roku 2015. Tento pokles kopíruje toto celkové snížení i v jednotlivých kategoriích podle stupně vzdělání. Jedinou výjimku můžeme vidět u obyvatel se základním vzděláním v JMK, kdy pokles nezaměstnanosti je pouze 27%.

V roce 2018 poklesla nezaměstnanost na velmi nízkou úroveň hraničící s úrovní dobrovolné nezaměstnanosti. Jinými slovy všichni, kteří chtějí pracovat, pracují. Jen ve skupině obyvatel s nejnižším stupněm vzdělání je situace mírně odlišná.

Další pohled na nezaměstnanost je počet nezaměstnaných absolventů, který ukazuje následující tabulka.

Úroveň dosaženého vzdělání		JMK	MSK
Střední vzdělání s výučním listem – H	NZ	459	521
	mNZ	16,1%	17,7%
Střední odborné vzdělávání s MZ - L/0 a L/5	NZ	149	142
	mNZ	17,1%	16,4%
Střední vzdělání s MZ – M	NZ	454	476
	mNZ	12,3%	11,6%
Gymnaziální vzdělávání – K	NZ	120	110
	mNZ	4,7%	4,4%
NZ – počet absolventů škol v kraji, kteří jsou nezaměstnaní mNZ (v %) míra nezaměstnanosti absolventů škol v kraji			

Tabulka 13: Přehled o nezaměstnanosti absolventů škol v krajích podle úrovně dosaženého vzdělání, duben 2015 (zdroj dat NÚV)

Za tabulky vidíme, že i u absolventů klesá nezaměstnanost s úrovní dosaženého vzdělání a že je v obou krajích velmi podobná.

4.5.3 Shrnutí

Trh práce a struktura zaměstnavatelů má přímý vliv na vzdělávací soustavu v daném kraji. Ukazuje se, že se výrazně roste zpracovatelský průmysl, ale počet žáků v těchto oborech dlouhodobě klesá. Celková míra nezaměstnanosti během sledovaného období výrazně poklesla.

DZ JMK se chce v této oblasti zaměřit na (výběr):

- podporu odborného vzdělávání a spolupráce škol a zaměstnavatelů,
- podporu podnikavosti, iniciativy a kreativity,
- rozvoj kariérového poradenství.

DZ MK se chce zaměřit na (výběr):

- harmonizaci vzdělávání s požadavky trhu práce,
- zkvalitňování technického a přírodovědného vzdělávání,
- podporu kariérového poradenství.

Oba DZ tedy shodně usilují o spolupráci a harmonizaci vzdělávání se zaměstnavateli a kladou důraz na podporu kariérového poradenství.

4.6 Porovnání prioritních oblastí rozvoje

DZ obou krajů obsahují samostatné kapitoly, které se věnují prioritním oblastem rozvoje vzdělávání, tak jak stanovuje vyhláška.

Strategie vzdělávací politiky ČR a DZ ČR obsahují tyto základní priority:

Strategie VP ČR	DZ ČR
snížovat nerovnosti ve vzdělávání	snížování nerovnosti ve vzdělávání
podporovat kvalitní výuku a učitele jako její klíčový předpoklad	kvalita vzdělávání a zlepšování pedagogických dovedností učitelů

odpovědně a efektivně řídit vzdělávací systém.	vzdělávání pro budoucnost
--	---------------------------

Tyto základní strategické dokumenty jsou východiskem pro zpracování DZ obou krajů, proto se musí tyto základní priority v těchto dokumentech v nějaké podobě objevit.

4.6.1 Jihomoravský kraj

DZ JMK obsahuje tyto 4 priority rozvoje:

1. Kvalita vzdělávání
2. Rovné příležitosti ve vzdělávání
3. Sbližování vzdělávání a trhu práce
4. Efektivita vzdělávání

Každá z těchto priorit obsahuje konkrétní cíle, kterých je celkem 16. Tyto cíle jsou dále rozpracovány do jednotlivých opatření, které reagují a navazují na DZ ČR a další strategické dokumenty.

V jednotlivých prioritách stanovuje DZ postupně následující opatření, které jsou sloučeny do jednotlivých odrážek:

- podporovat matematické, jazykové, polytechnické, občanské a ICT vzdělávání a to od MŠ po SŠ,
- podporovat hodnocení škol a autoevaluaci,
- podporovat vzdělávání učitelů, cíleně podpořit vzdělávání ředitelů a nastavit systém hodnocení ředitelů zřizovaných škol,
- podporovat polytechnické vzdělávání a vzdělávání pro udržitelný rozvoj ve všech stupních škol včetně vzdělávání učitelů v těchto oblastech,
- podpora prevence výskytu sociálně patologických jevů a vzdělávání metodiků prevence,
- podpora jazykového vzdělávání, vč. učitelských sborů od MŠ po SŠ,

- podpora společného vzdělávání,
- podpora asistentů pedagoga pro děti a žáky se znevýhodněním, podpora poradenství (PPP a SPC), podpora znevýhodněných,
- podpora nadaných a talentovaných dětí, žáků a studentů, podpora soutěží,
- podpora spolupráce škol a zaměstnavatelů, prezentace činnosti odborných škol,
- zapojení odborníků z praxe do výuky odborných předmětů, pokračovat v rozvoji center odborného vzdělávání,
- podpora podnikavosti, iniciativity a kreativity,
- kariérové poradenství a rozvoj škol jako center profesního vzdělávání,
- efektivní síť škol s ohledem na možnosti jejího financování.

4.6.2 Moravskoslezský kraj

DZ MSK obsahuje 5 priorit rozvoje:

1. Rovné příležitosti ve vzdělávání
2. Zvyšování kvality vzdělávání s akcentem na připravenost absolventů pro trh práce a život v moderní společnosti
3. Další vzdělávání pedagogických pracovníků
4. Další vzdělávání v rámci celoživotního učení
5. Vzdělávání pro udržitelný rozvoj

Jednotlivá opatření v uvedených prioritách (sloučeny podobné priority):

- podpora společného vzdělávání, vzdělávání pedagogů v této oblasti, podpora spolupráce škol se sociálními partnery,
- podpora žáků se SVP a podpora nadaných, podpora soutěží a přehlídek,
- podpora národnostního školství a vzdělávání v jazyce menšin,
- podpora PPP a SPC, rozvoj školních poradenských pracovišť,

- prevence sociálně-patologických jevů dětí a mládeže, vč. vzdělávání pedagogů v této oblasti
- podpora přírodovědného a technického vzdělávání, výuka dílen,
- rozvoj a modernizace infrastruktury pro vzdělávání,
- kariérové poradenství, propagace SŠ a VOŠ,
- podpora rozvoje klíčových gramotností – zejména matematické, jazykové, digitální a čtenářské gramotnosti,
- rozvojový program Kvalita,
- DVPP a další vzdělávání v rámci celoživotního učení,
- vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR), rozvoj sítě škol – center EVVO a VUR

4.6.3 Shrnutí

DZ obou krajů reagují na priority stanovené v základních strategických dokumentech (viz. úvod této kapitoly). Tyto základní priority dále rozvádějí a u většiny stanovují podobná až shodná opatření pro naplnění těchto priorit.

Silné stránky v této oblasti shrnuje následující tabulka.

DZ JMK	DZ MSK
Program podpory nadaných studentů v JMK , zejména přírodovědných oborů a SOČ, existence organizace cíleně zaměřené na podporu talentů (JCMM)	Technické a přírodovědné vzdělávání , silný vztah k trhu práce, zejména zaměření na zpracovatelský průmysl, silně akcentovaná oblast propojení vzdělávání a trhu práce
Podnikavost a iniciativa	Vzdělávání pro udržitelný rozvoj a EVVO
Centra odborného vzdělávání – jejich podpora a rozvoj	Rozvojový program Kvalita - monitoring výsledků vzdělávání na základě testování.
Kariérové poradenství a další profesní vzdělávání je realizováno prostřednictvím Centra vzdělávání všem (CVV) , komplexní systém	Národnostní vzdělávání , které souvisí se zastoupením polské národnostní menšiny a existencí škol s polským vyučovacím jazykem
Cizí jazyky	Cizí jazyky

Tabulka 14: Silné stránky prioritních oblastí rozvoje

4.7 Financování regionálního školství

Oblast financování je považována za jednu z nejdůležitějších, na druhou stranu DZ nemají prioritně řešit financování regionálního školství. Financování je pouze doplňujícím bodem k ostatním strategickým cílům. DZ ČR obsahuje kapitolu k financování vzdělávání, ve které zmiňuje financování prostřednictvím normativů (výkonů) a dotací. Současně popisuje plán na změnu financování regionálního školství, která je v souladu se Strategií 2020. V systému dotací DZ ČR zmiňuje prostředky státního rozpočtu a také zdroje ze Evropských fondů.

Financování v DZ JMK je řešeno ve dvou kapitolách a to v analytické části i v návrhové části. V DZ MSK je řešeno v jedné samostatné kapitole. Způsob řešení financování v obou DZ popisuje následující tabulka.

DZ JMK		DZ MSK	
financování ze státního rozpočtu			
Oba DZ řeší tuto část téměř shodně. Je to dáno tím, že normativ je stanoven jednotně a výše finančních prostředků je rozdílná pouze v počtu dětí, žáků a studentů v jednotlivých stupních vzdělávání – výkon. Oba DZ reflektují skutečnost, že MŠMT plánuje v průběhu platnosti realizovat změnu financování škol a některých školských zařízení.			
Kromě normativního financování poskytuje MŠMT prostředky prostřednictvím rozvojových programů (RP).			
Celková výše NIV			
2016	2020	2016	2020
9 906 mil. Kč	10 465 mil. Kč	9 670 mil. Kč	9 742 mil. Kč
DZ řeší financování společného vzdělávání, které je ze strany MŠMT nedostatečné. Prostředky z rozvojových programů řeší jen velmi okrajově.		DZ popisuje výši prostředků z RP v přehledové tabulce podle stavu k roku 2015, z níž je patrné, že MSK obdržel z těchto RP a dalších přímých dotací MŠMT částku ve výši 987 mil. Kč, což je přibližně 10% z rozpočtu na NIV.	
financování z Evropských strukturálních fondů			
DZ popisuje jednotlivé zdroje, ze kterých očekává, že budou organizace získávat finanční prostředky. Zmiňuje MAP a KAP, OP VVV, IROP, OP Z a INTERREG V-A. Výslovně zmiňuje zjednodušené projekty, tzv. šablony, které umožňují většině škol dosáhnout na projektové prostředky. Konkrétní výši prostředků neuvádí.		DZ MSK tuto část samostatně neřeší.	

DZ JMK	DZ MSK
příspěvek z prostředků kraje	
<p>DZ řeší tuto kapitolu z pohledů kraje jako zřizovatele, kde zmiňuje, že organizace prošly optimalizací v minulém období a další slučování není očekáváno. Provozní prostředky jsou rozdělovány také normativně s přihlédnutím ke specifickým podmínkám.</p> <p>U obecních škol zmiňuje pouze skutečnost, že některé obce se snaží udržet malé školy i za cenu často neúnosných nákladů.</p>	<p>DZ zmiňuje tuto kapitolu samostatně. V jedné tabulce uvádí předpokládané provozní výdaje a výdaje na reprodukci majetku u zřizovaných organizací. V roce 2016 se jedná o částku 817 mil. Kč s mírným nárůstem v dalších letech. V další tabulce pak uvádí prostředky na spolufinancování projektů k realizaci DZ v předpokládané výši 115 mil. Kč.</p>
příspěvek z prostředků obcí	
Tuto část DZ neřeší.	<p>Uvádí pouze přehledovou tabulku s očekávanými výdaje na provoz a výdaji na reprodukci majetku obecních škol podobně jako v případě krajských škol. V roce 2016 předpokládá částku přes 3 mil. Kč.</p>

Tabulka 15: Srovnání kapitoly financování RgŠ v obou DZ

4.7.1 Shrnutí

Oba DZ se věnují financování spíše okrajově. Prostředky z NIV poskytované z rozpočtu MŠMT jsou pro oba kraje srovnatelné a přímo souvisí s výkony. Oba kraje předpokládají financování z operačních programů EU a nepředpokládají žádné velké nárůsty ve financování provozní výdajů škol z rozpočtu kraje a obcí.

DZ JMK proti DS MSK uvádí v analytické části dvě opatření, které chce realizovat a to:

- Snížit odvody investičních zdrojů příspěvkových organizací do investičního fondu JMK ze 75 % na původní hodnotu 50 %.

- Zachovat podporu vybraným klíčovým programům z rozpočtu JMK, zejména příspěvek na krytí přímých výdajů na vzdělávání a podpora služby školních psychologů a speciálních pedagogů.

Jako jeden z ukazatelů ve financování školství v daném kraji může sloužit čerpání prostředků z operačních programů. Základním operačním programem pro oblast vzdělávání je OP VVV, který se zaměřuje na tzv. měkké projekty, druhým programem je IROP, který je zaměřen na infrastrukturu, mimo jiné i ve vzdělávání.

Kraj	Čerpání OP VVV k 31.3.2020	Podíl
Jihomoravský kraj	13 102 416 tis. Kč	14,85%
Moravskoslezský kraj	10 842 446 tis. Kč	12,29%
Celá ČR	88 242 119 tis. Kč	

Tabulka 16: Čerpání OP VVV podle krajů (zdroj dat opvvv.msmt.cz)

V objemu čerpání z OP VVV je JMK na prvním a MSK na druhém místě z celé ČR.

Kraj	Počet podpořených škol (MŠ, ZŠ, SŠ)	Podíl
Jihomoravský kraj	122 (39,60,23)	9,17%
Moravskoslezský kraj	226 (32, 136, 58)	16,99%
Celá ČR	1330 (350, 627, 353)	

Tabulka 17: Počet podpořených škol v projektech z IROP (zdroj dat irop.mmr.cz)

V množství podpořených projektů z IROP je nejúspěšnější MSK, JMK je na 4. místě.

4.8 Rozhovory s osobami odpovědnými za tvorbu dlouhodobých záměrů

V rámci analýzy DZ obou krajů jsem uskutečnil dva rozhovory s odpovědnými osobami za tvorbu těchto záměrů v obou krajích. Struktura rozhovoru a znění otázek je popsáné v kapitole 3. Za zpracování DZ JMK je odpovědná vedoucí oddělení vzdělávání odboru školství Jihomoravského kraje RNDr. Hana Slobodníková. Za DZ MSK je odpovědná

vedoucí oddělení rozvoje vzdělávání odboru školství, mládeže a sportu Moravskoslezského kraje Ing. Šárka Kadlecová.

4.8.1 Jihomoravský kraj

1. Jak je tvořen tým podílející se na tvorbě dlouhodobého záměru?

Tým je tvořen ze zaměstnanců odboru školství, zejména pak z oddělení vzdělávání. Jednotliví referenti mají na starosti své oblasti a tvoří obsah příslušného vzdělávání. Analytickou část a statistická data sestavuje jeden člověk. Celkem se na tvorbě DZ podílí aktivně 8-10 zaměstnanců. Současně 2 zaměstnanci celý DZ čtou a provádí stylistickou a gramatickou korekturu. Tato pracovní skupina je dlouhodobě stejná a během platnosti DZ průběžně jednotliví referenti sledují trendy ve své oblasti.

2. Jaký je harmonogram sestavování záměru?

Harmonogram do značné míry určuje legislativa. Rok před odevzdáním začínají první práce a jsou rozděleny úkoly jednotlivým členům týmu. Termíny předkládání do Rady JMK řeší organizační řád a proces tvorby strategických dokumentů pak Individuální normativní akt. Dokument dvakrát během tvorby projde komisí pro vzdělávání a zaměstnanost. Komise podává jen okrajové připomínky a stanovuje některé zásadní body. Pro tento DZ to byly například body týkající se optimalizace sítě škol, v oblasti financování ponechání 50% odpisů organizacím nebo kapacita ZUŠ.

3. Které jsou klíčové body (checkpointy) pro proces sestavování záměru?

Základním klíčovým bodem jsou jednotlivé výroční zprávy k předchozímu DZ, dále pak další strategické dokumenty kraje jako například Krajský akční plán, Regionální inovační strategie a podobně. Důležitým bodem jsou připomínky a vyjádření MŠMT k pracovní verzi a v poslední řadě pak schválení DZ orgány JMK.

4. Které další odbory (mimo odbor školství) jsou hlavními aktéry při sestavování záměru?

Pouze v rámci připomínkového řízení vstupuje do procesu Odbor regionálního rozvoje, jinak je tvorba DZ plně v kompetenci odboru školství.

5. Podle jakého klíče jsou oslovení externí partneři?

Přímo do tvorby DZ zasahují pouze další dvě organizace a to JCCM, zájmové sdružení právnických osob, jehož součástí je CVV – centrum vzdělávání všem a Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání, které se podílí na části věnované EVVO. Ostatní partneři jsou osloveni v rámci připomínkového řízení.

6. Jaký je proces vypořádávání připomínek a jak je záměr schvalován v orgánech kraje?

V připomínkovém řízení jsou osloveny všechny školy a školská zařízení, odbory JMK, výbory, komise, KAP, město Brno, KHS, ÚP. Po vypořádání připomínek je dokument odeslán na MŠMT k připomínkám a následně schválen v orgánech kraje podle vyhlášky a pravidel JMK.

4.8.2 Moravskoslezský kraj

1. Jak je tvořen tým podílející se na tvorbě záměru?

Tvorba Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Moravskoslezského kraje (dále DZ MSK) spadá v rámci Krajského úřadu Moravskoslezského kraje do gesce odboru školství, mládeže a sportu (dále OŠMS), konkrétně jej zpracovává oddělení rozvoje vzdělávání. Na tvorbě ekonomické části se podílí oddělení přímých nákladů a oddělení financování škol. Pro tvorbu DZ MSK 2020 byla sestavena pracovní skupina, která čítala 7 členů - vedoucího odboru školství, vedoucí oddělení rozvoje vzdělávání a jednotlivé referenty oddělení rozvoje vzdělávání, kteří se zabývají stěžejními segmenty zahrnutými do DZ, tzn. jednotlivými druhy škol a školských zařízení, oblastí DVPP, DV, projektovou činností, tvorbou a realizací Krajského akčního plánu rozvoje vzdělávání v MSK. Po ujasnění struktury, vydefinování prioritních směrů a hlavních cílů byli do tvorby DZ MSK rovněž průběžně zapojováni ostatní pracovníci oddělení rozvoje vzdělávání a dle potřeb také ostatních oddělení OŠMS.

2. Jaký je harmonogram sestavování záměru?

Harmonogram zpracování DZ je dán legislativou. Povinnost a frekvence zpracování DZ je stanovena zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním,

středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Vyhláškou č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů a výročních zpráv, ve znění pozdějších předpisů, jsou stanoveny klíčové termíny, konkrétně:

- do 31. 10. – předložení pracovní verze DZ Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy ke stanovisku*
- do 15. 12. - zašle ministerstvo krajskému úřadu své stanovisko*
- Krajský úřad s přihlédnutím ke stanovisku ministerstva dlouhodobý záměr v kraji dopracuje*
- do 31. 3. následujícího kalendářního roku předloží zastupitelstvu ke schválení; zveřejní a zašle jej ministerstvu do 30 dnů po schválení části týkající se vzdělávání ve školách a školských zařízeních, které zřizuje kraj, zastupitelstvem.*

Materiál s DZ MSK je předkládán výboru pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost zastupitelstva kraje (VVVZ) a radě kraje (RK) a ke schválení výše uvedené části zastupitelstvu kraje (ZK). Konkrétní termíny jsou závislé na termínech stanovených pro jednání těchto orgánů kraje, v návaznosti na termíny stanovené výše uvedenou vyhláškou.

3. Které jsou klíčové body (checkpointy) pro proces sestavování záměru?

Pro zpracování DZ MSK jsou klíčovými body:

- Schválení Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR*
- Další související strategické dokumenty na republikové a krajské úrovni*
- Vyhodnocení předchozího dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy kraje*
- Podněty sociálních partnerů, veřejnosti (veřejné připomínkování)*
- Vyjádření MŠMT k pracovní verzi DZ MSK*
- Dopracování finální verze DZ MSK*
- Předložení DZ MSK k projednání v orgánech kraje*

4. Které další odbory (mimo odbor školství) jsou hlavními aktéry při sestavování záměru?

Zpracování DZ MSK je plně v gesci Odboru školství, mládeže a sportu Krajského úřadu Moravskoslezského kraje.

5. Podle jakého klíče jsou oslovováni externí partneři? Případně jací externí partneři se na tvorbě plánu podílejí?

Pro spolupráci na tvorbě DZ MSK byli osloveni sociální partneři v Moravskoslezském kraji, kteří dlouhodobě spolupracují s OŠMS v oblasti vzdělávání nebo se jich problematika obsažená v DZ bezprostředně týká. Konkrétně byli ke spolupráci osloveni:

- *zástupci zaměstnavatelů (MS PAKT zaměstnanosti, Svaz průmyslu a dopravy),*
- *krajská zastoupení těchto organizací: Českomoravský odborový svaz pracovníků školství; Hospodářská komora České republiky; Úřad práce České republiky; Unie školských asociací ČR - CZESHA, Asociace ředitelů základních škol, Asociace ředitelů gymnázií, Asociace ředitelů průmyslových škol, Asociace učňovských zařízení, Sdružení soukromých škol Čech, Moravy a Slezska; NIDV (nyní NPI),*
- *vysoké školy působící v Moravskoslezském kraji,*
- *Krajské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a informační centrum, Nový Jičín, příspěvková organizace.*
- *DZ MSK byl rovněž předložen k veřejnému připomínkovému řízení prostřednictvím webových stránek Moravskoslezského kraje.*

6. Jaký je proces vypořádávání připomínek a jak je záměr schvalován v orgánech kraje?

Připomínky sociálních partnerů, veřejnosti a MŠMT byly vypořádány a případně zapracovány do finální verze DZ MSK. Vypořádání připomínek MŠMT bylo odesláno spolu se schválenou verzí DZ MSK na MŠMT.

Schvalování DZ MSK probíhá v souladu s vyhláškou č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů a výročních zpráv, ve znění pozdějších předpisů, DZ MSK je projednáván ve VVVZ, RK a ZK.

4.8.3 Shrnutí

Oba DZ jsou zpracovávány výhradně příslušným odborem školství daného kraje, odpovědnou osobou za zpracování je vedoucí oddělení vzdělávání. Proces tvorby DZ probíhá v souladu s vyhláškou a do procesu tvorby jsou zapojeni jednotliví referenti.

Z rozhovorů vyplynuly následující poznámky, které nezazněly přímo v odpovědích:

- ne všechny údaje do jednotlivých DZ se podaří zajistit,
- je složité zajistit jednotný slovník celého dokumentu, který zpracovává kolem 10 různých zaměstnanců,
- období zpracovávání DZ je vždy hektické, protože referenti mají současně na starost svou agendu.

ZÁVĚR

Strategie ve vzdělávání a vzdělávací politika prochází neustálou proměnou a musí nutně reagovat na aktuální potřeby společnosti, zejména pak trhu práce. V současné době často mluvíme o 4. průmyslové revoluci, mluvíme o tom, že dnešní generace dětí, žáků a studentů je digitální generací, tedy generací, která se narodila do období internetu a globálního světa a používá moderní digitální technologie od narození. Tato skutečnost klade na vzdělávání nemalé nároky. Jedním z témat je potřeba celoživotního vzdělávání, které se dostává stále více do popředí zájmu vzdělávací politiky.

Hlavním cílem proměny tradičního školního vzdělávání je vytvořit pevné základy pro celoživotní učení, vybavit žáky nezbytnými sociálními a profesními dovednostmi a motivovat je k učení po celý život. (Veteška, 2011)

Na výše uvedené reagují všechny strategické dokumenty ve vzdělávání od úrovně Evropské unie, přes národní dokumenty až po dokumenty jednotlivých krajů. Provedená obsahová analýza tuto skutečnost jednoznačně potvrzuje. Oba Dlouhodobé záměry ve všech částech zohledňují a reflektují národní i evropské směřování vzdělávací politiky a stanovené strategie.

V oblasti demografického vývoje reagují oba DZ na situaci v příslušných krajích a jasně stanovují kapacity jednotlivých stupňů vzdělávání od předškolního po střední vzdělávání. V období, které oba dokumenty popisují, dochází k postupnému přesunu populační vlny žáků z prvního stupně základního vzdělávání na druhý stupeň a na konci období na střední školy. Dochází tak ke **stabilizaci systému všech stupňů škol** a lze se tak soustředit více na kvalitu vzdělávání než na navyšování kapacit.

Velká a podstatná část obou DZ se soustřeďuje na popis a **rozvoj středního školství**, kde jsou kraje zřizovatelem a které tak mohou nejlépe ovlivňovat. Oba DZ stanovují jasná pravidla pro počty (poměry) žáků v gymnaziálním vzdělávání, středním odborném vzdělávání s maturitní zkouškou a s výučním listem. Z analýzy plyne, že oba kraje deklarují **nezvyšování kapacit gymnázií**, zejména pak zachovat poměr žáků odcházející na víceletá gymnázia a počet žáků základních škol. Současně v odborném školství stanovují oba kraje zachování poměru maturitních a nematuritních oborů na 70:30.

Oba DZ reagují na **potřeby trhu práce** a stanovují priority, které z těchto potřeb vychází. V obou krajích je hlavním zaměstnavatelem zpracovatelský průmysl a počet zaměstnanců v tomto odvětví roste, což není doprovázeno stejným nárůstem v počtu žáků příslušných oborů středních odborných škol. DZ na tuto skutečnost reagují a chtějí tuto oblast jednoznačně podpořit. Současně podporují **kariérové poradenství** jako východisko pro žáky i rodiče při výběru dalšího vzdělávání.

Prioritní oblasti rozvoje se věnují velmi podobným strategickým oblastem, jejichž těžiště je v **rovném přístupu** ke vzdělávání, ve **zkvalitňování vzdělávání**, které se nutně neobejde bez kvalitních pedagogů a ve **sblížení vzdělávání a trhu práce**. Je důležité, že kvalita vzdělávání a její ověřování je stěžejní částí těchto priorit.

Ve financování se oba DZ soustřeďují na **stabilitu systému** a pokračují v tradičním rozložení financování školství mezi stát, kraj a obce. Současně ve velké míře oba kraje využívají možností jednotlivých operačních programů Evropské unie ke zkvalitnění vzdělávací infrastruktury a obecně ke zvyšování kvality vzdělávání.

Závěrem mohu konstatovat, že oba DZ jsou zpracovány kvalitně, že reagují velmi dobře na místní podmínky a že zohledňují aktuální trendy a potřeby regionálního školství. Oba DZ jsou pravidelně vyhodnocovány prostřednictvím výročních zpráv a v současné době mají oba kraje připraveny své nové Dlouhodobé záměry na období 2021-2025.

SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

BALL, Stephen J., ed. *Education policy: major themes in education*. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017. ISBN 978-1-138-82782-0.

BRDEK, Miroslav a Helena VYCHOVÁ. *Evropská vzdělávací politika: programy, principy a cíle*. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-86395-96-0.

DVOŘÁKOVÁ, Ilona. Obsahová analýza / formální obsahová analýza / kvantitativní obsahová analýza. AntropoWebzin [online]. 2010(2). ISSN 1801-8807.

FIALA, Petr a Klaus SCHUBERT. *Moderní analýza politiky: uvedení do teorií a metod policy analysis*. Brno: Barrister & Principal, 2000. Studium. ISBN isbn80-85947-50-1.

GULOVÁ, Lenka a Radim ŠÍP, ed. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4368-4.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

KALOUS, Jaroslav a Arnošt VESELÝ, ed. *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1259-3.

KALOUS, Jaroslav a Arnošt VESELÝ, ed. *Vybrané problémy vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1262-3.

PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4806-1.

PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1.

ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2.

ŠATAVOVÁ, Lenka. Principy vzdělávací politiky v demokratických zemích. *Inflow* [online]. 5.11.2010 [cit. 2019-10-25]. ISSN 1802–9736. Dostupné z: <http://www.inflow.cz/principy-vzdelavaci-politiky-v-demokratickych-zemich>

VESELÝ, Arnošt. Vzdělávací politika: rozdílná vymezení, předpoklady a implikace. *Pedagogická orientace* [online]. 2013, 23(3), 279-297 [cit. 2019-11-20]. DOI: 10.5817/PedOr2013-3-279. ISSN 12114669. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/1138>

VETEŠKA, Jaroslav. *Úvod do teorie vzdělávání dospělých a andragogiky*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2017. ISBN 978-80-7561-073-7.

VETEŠKA, Jaroslav. *Kompetence ve vzdělávání dospělých: pedagogické, andragogické a sociální aspekty*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-86723-98-3.

VETEŠKA, Jaroslav a Tereza VACÍNOVÁ. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých: andragogika na prahu 21. století*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-012-9.

VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1770-8.

Legislativa

Zákon č. 531/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Vyhláška č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy.

Další internetové zdroje

Veselý, Arnošt. (2018). *Konceptuální rámec pro analýzu vztahu vzdělávací politiky a vzdělávacích výsledků*. ORBIS SCHOLAE. 5. 10.14712/23363177.2018.73.

Kohoutek Jan, Arnošt Veselý, Zuzana Špačková a kolektiv. *Vzdělávací politika* [online]. Masarykova univerzita, 2015. Dostupné z:

https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/484099/mod_resource/content/1/KVE_Vzdelavani_1kor.pdf

Madani, Rehaf. (2019). Analysis of Educational Quality, a Goal of Education for All Policy. Higher Education Studies. 9. 100. 10.5539/hes.v9n1p100. Dostupné online z https://www.researchgate.net/publication/330450751_Analysis_of_Educational_Quality_a_Goal_of_Education_for_All_Policy

Balíková, Marie. *Obsahová analýza*. In: KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001586&local_base=KTD

Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 [online]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf

Hodnocení naplňování Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020 [online]. 2017 [cit. 2019-12-18]. Dostupné z: <http://www.vzdelavani2020.cz/det/81/hodnoceni-naplnovani-strategie-vzdelavaci-politiky-cr-do-roku-2020.html>

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020 [online]., 85.

Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie/dz-rgs-2015-2020.pdf

Český statistický úřad. <http://www.czso.cz>

Krajský úřad Jihomoravského kraje. <http://www.kr-jihomoravsky.cz>

Krajský úřad Moravskoslezského kraje. <http://www.msk.cz>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. <http://www.msmt.cz>

Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání. <http://opvvv.msmt.cz>

Integrovaný regionální operační program. <http://irop.mmr.cz>

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Srovnávací kritéria pro výběr kraje ke komparaci (zdroj dat ČSÚ, www.czso.cz), <i>demografické údaje k 1. 1. 2016, údaj o počtu SŠ šk. rok 2015/2016</i>	39
Tabulka 2: Srovnání prioritních oblastí rozvoje.....	43
Tabulka 3: Počet obyvatel a prognóza vývoje počtu obyvatel (zdroj dat ČSÚ).....	44
Tabulka 4: Počet dětí a žáků v jednotlivých typech škol za šk. rok 2015/2016 (zdroj dat MŠMT, výkazy k 30.9.).....	44
Tabulka 5: Počet žáků v gymnáziích (zdroj dat MŠMT, statistika D1.2.5.1).....	51
Tabulka 6: Počet žáků ve středním vzdělávání odborném – obory s maturitou a výučním listem (zdroj dat MŠMT).....	53
Tabulka 7: Počet žáků v oborech středního vzdělání (zdroj dat MŠMT).....	54
Tabulka 8: Podíl počtu žáků v gymnáziích na celkovém počtu žáků ve středním vzdělávání	55
Tabulka 9: Žáci v odborném vzdělávání podle skupiny oborů (zdroj VZ JMK a MZK)....	57
Tabulka 10: Počet zaměstnanců v JMK(v tis. osob) podle odvětví (zdroj dat ČSÚ).....	61
Tabulka 11: Počet zaměstnanců v MSK(v tis. osob) podle odvětví (zdroj dat ČSÚ).....	62
Tabulka 12: Obecná míra nezaměstnanosti podle vzdělání v % (zdroj dat ČSÚ).....	63
Tabulka 13: Přehled o nezaměstnanosti absolventů škol v krajích podle úrovně dosaženého vzdělání, duben 2015 (zdroj dat NÚV).....	64
Tabulka 14: Silné stránky prioritních oblastí rozvoje.....	69
Tabulka 15: Srovnání kapitoly financování RgŠ v obou DZ.....	71
Tabulka 16: Čerpání OP VVV podle krajů (zdroj dat opvvv.msmt.cz).....	72
Tabulka 17: Počet podpořených škol v projektech z IROP (zdroj dat irop.mmr.cz).....	72

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Počet dětí ve věku 3-5 let (MŠ).....	45
Graf 2: Počet žáků ve věku 6-14 let (ZŠ).....	46
Graf 3: Počet žáků ve věku 15-18 let (SŠ).....	48
Graf 4: Vývoj počtu žáků na gymnáziích (zdroj dat MŠMT).....	51
Graf 5: Vývoj počtu žáků v oborech s maturitou a výučním listem (zdroj dat MŠMT).....	53
Graf 6: Vývoj počtu žáků v oborech středního vzdělání.....	54

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

DZ – Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy

JMK – Jihomoravský kraj

MSK – Moravskoslezský kraj

VZ – výroční zpráva

OPVK – Operační program vzdělávání pro konkurenceschopnost

OPVaVPI - Operační program Výzkum a vývoj pro inovace

OP VVV – Operační program výzkum, vývoj a vzdělávání

OPJAK – Operační program Jan Ámos Komenský

ESF – Evropský sociální fond

IROP – Integrovaný regionální operační program

EFRR – Evropský fond regionálního rozvoje

ČMOS PŠ – Českomoravský odborový svaz pracovníků ve školství

ASO-UOK - Učitelův odborový klub Asociace svobodných odborů

KHS – Krajská hospodářská komora

ÚP – Úřad práce

ČSÚ – Český statistický úřad

NIV – neinvestiční výdaje

MAP, KAP – místní (krajský) akční plán

RgŠ – regionální školství

NÚV – Národní ústav pro vzdělávání (v roce 2020 sloučen s NIDV)

PPP – pedagogicko-psychologická poradna

SPC – speciální pedagogické centrum

PŘÍLOHY

Počty žáků ve jednotlivých skupinách oborů a šk. letech 2014/15 a 2018/19.

Skupiny oborů	MSK				JMK			
	14/15	18/19	změna	změna v %	14/15	18/19	změna	změna v %
16 Ekologie a ochrana životního prostředí	143	110	-33	76,92 %	191	165	-26	86,39 %
18 Informatické obory	2153	2240	87	104,04 %	1562	1626	64	104,10 %
21 Hornictví a hornická geologie, hutnictví a slévárenství	174	110	-64	63,22 %	0	0	0	
23 Strojírenství a strojírenská výroba	4940	4510	-430	91,30 %	3987	3988	1	100,03 %
26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	2545	2477	-68	97,33 %	2556	2514	-42	98,36 %
28 Technická chemie a chemie silikátů	382	376	-6	98,43 %	251	255	4	101,59 %
29 Potravinářství a potravinářská chemie	832	751	-81	90,26 %	706	650	-56	92,07 %
31 Textilní výroba a oděvnictví	56	41	-15	73,21 %	130	85	-45	65,38 %
33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů	647	507	-140	78,36 %	604	572	-32	94,70 %
34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie	348	394	46	113,22 %	460	479	19	104,13 %
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	2185	1850	-335	84,67 %	2026	1496	-530	73,84 %
37 Doprava a spoje	358	457	99	127,65 %	397	328	-69	82,62 %
39 Speciální a interdisciplinární obory	592	554	-38	93,58 %	672	603	-69	89,73 %
41 Zemědělství a lesnictví	1429	1293	-136	90,48 %	1239	993	-246	80,15 %
43 Veterinářství a veterinární prevence	0	0	0		190	209	19	110,00 %
53 Zdravotnictví	1618	1811	193	111,93 %	1627	1691	64	103,93 %
63 Ekonomika a administrativa	2993	2717	-276	90,78 %	2790	2510	-280	89,96 %
64 Podnikání v oborech, odvětví	0	0	0		868	691	-177	79,61 %
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	4146	3261	-885	78,65 %	3036	2497	-539	82,25 %
66 Obchod	807	599	-208	74,23 %	527	509	-18	96,58 %
68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost	1089	1254	165	115,15 %	416	587	171	141,11 %
69 Osobní a provozní služby	1546	1398	-148	90,43 %	996	937	-59	94,08 %
72 Publicistika, knihovnictví a informatika	0	0	0		119	122	3	102,52 %
75 Pedagogika, učitelství a sociální péče	1126	979	-147	86,94 %	1394	1309	-85	93,90 %
78 Obecně odborná příprava	2212	2189	-23	98,96 %	1572	1495	-77	95,10 %
79 Obecná příprava	13802	13357	-445	96,78 %	15041	15572	531	103,53 %
82 Umění a užité umění	943	942	-1	99,89 %	1147	1174	27	102,35 %

Počet zaměstnanců podle oboru (v tis.)

	2015	podíl	2018	podíl	rozdíl
Zaměstnaní celkem	550,9		588,7		37,88
z toho:					
Zpracovatelský průmysl	164,2	29,81 %	183,0	31,08 %	18,76
Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	65,3	11,86 %	67,6	11,48 %	2,27
Zdravotní a sociální péče	40,0	7,26 %	44,1	7,48 %	4,09
Vzdělávání	33,5	6,08 %	40,6	6,89 %	7,06
Stavebnictví	41,0	7,44 %	39,8	6,77 %	-1,14
Doprava a skladování	29,2	5,30 %	34,0	5,78 %	4,82
Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	33,0	6,00 %	29,1	4,95 %	-3,88
Profesní, vědecké a technické činnosti	22,5	4,08 %	22,3	3,78 %	-0,22
Informační a komunikační činnosti	12,9	2,33 %	17,2	2,91 %	4,31
Administrativní a podpůrné činnosti	13,8	2,50 %	17,1	2,91 %	3,40
Ubytování, stravování a pohostinství	19,5	3,53 %	16,8	2,85 %	-2,69
Ostatní činnosti	9,4	1,71 %	12,2	2,08 %	2,80
Peněžnictví a pojišťovnictví	9,4	1,71 %	11,9	2,02 %	2,44
Těžba a dobývání	15,8	2,87 %	11,7	1,98 %	-4,15
Zemědělství, lesnictví a rybářství	12,2	2,21 %	10,1	1,72 %	-2,05
Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	7,4	1,34 %	9,6	1,63 %	2,22
Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	6,8	1,23 %	6,6	1,12 %	-0,17
Zásobování vodou; činnosti související s odpadn. vodami	5,4	0,97 %	6,5	1,10 %	1,11
Činnosti v oblasti nemovitostí	4,6	0,83 %	3,5	0,60 %	-1,06